ՔԱՌԱՍՈՒՆՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի. ամսական 85 կոպ.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.

Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ՆԵՐԿԱՅ 1915 Թ. ՀԱՄԱՐ

(44-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է՝

12 և 11 ամիսը	10 ամիսը	9 ամիսը	8 ամիսը	7 և 6 ամիսը	5 ամիսը	4 ամիսը	3 ամիսը	2 ամիսը
10 րուբ.	9 րուբ.	8 րուբ.	7 րուբ.	6 րուբ.	5 րուբ.	4 րուբ.	3 րուբ.	2 րուբ.

Փետրվարի 1-ից մինչեւ մարտի 1-ը 85 կոպ.

Ամերիկայի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի, Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ։

Յայտարարութիւններ ընդունվում են բոլոր լեզուներով։ Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել՝ առաջին երեսի վրա տողատեղին (պէտիտ) 20 կ., վերջին երեսի վրա 10 կոպէկ։ Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ թէ 40 կոպ. նամականիշ։

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ» Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ՈՂՋՈՒՆՈՒՄ ԵՆՔ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Այսօր լրանում է տասն տարի այն օրից, երբ կոմս Իլլարիօն Իվանովիչ Վորոնցով-Դաշկովը նշանակվեց Կովկասի փոխարքայ։

Իր տասնամեայ փոխարքայութեան ընթացքում, կոմսը կարողացաւ ալեկոծեալ և յուզեալ Կովկասում հաստատել անդորրութիւն, խաղաղութիւն, հաղորդակից անել նրան Ռուսաստանի ընդհանուր կուլտուրական կեանքին։ Իբրև իսկական պետական մարդ և ջերմ ռուս հայրենասէր, կոմսը կարողացաւ ըմբռնել այն ճշմարտութիւնը, որ Կովկասը խորթ զաւակ չէ, այլ Ռուսական Մեծ Թագի մէջ մի փայլուն ադամանդ, որ պէտք է յղկել, տաշել, որ աւելի փայլէ։

Արդարամիտ դէպի Կովկասի բոլոր ազգութիւնները, կոմսը բնաւ արգելք չը դրեց այդ ազգութիւնների բարոյական-կուլտուրական զարգացման, ուստի և անխտիր գրաւեց ամենքի համակրութիւնը։

Եւ այսօր, երբ լրանում է կոմսի արդարադատ և իմաստուն կառավարութեան տասնամեակը, ամենքը լցված են մի զգացումով՝ երախտագիտութեան զգացումով դէպի Նա։

Ի հարկէ, այժմ տառապանքի տարի լինելով, մեծ պատերազմի պատճառով ազգաբնակութիւնը անկարող է իր զգացումները աւելի ցայտուն կերպով արտայայտել, բայց, անշուշտ, Կովկասի բոլոր անկիւններից շնորհաւորական սրտաբուխ արտայայտութիւնները կը համոզեն Նրան, որ ամբողջ ազգաբնակութիւնը լցված է առ Նա յարգանքով և սիրով։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Արեւելեան հարցը մօտենում է իր վախճանական լուծման։

Երրեակ համաձայնութեան դաշնակից նաւատորմը օրէ-օր առաջ է գնում Դարդանէլի նեղուցի ամրութիւնների ռմբակոծման մէջ, գրաւում է այդ ամրութիւնները մէկ-մէկի ետեւից և մօտենում է Կ. Պօլսին։

Դեռ Նապոլէօն Մեծն ասել է, թէ այն ազգը, որ կը տիրապետէ Կ. Պօլսին, նա կը լինի ամբողջ աշխարհի իշխանաւորը։ Ճի՞շդ է, արդեօք, այդ մարգարէութիւնը թէ՞ ոչ, չենք կարող ասել, որովհետև օսմանցիները երկար ժամանակից ի վեր տիրում են Կ. Պօլսին և սակայն նրանք չը կարողացան աշխարհի տէրը լինել, բայց յամենայն դէպս, Կ. Պօլսի գրաւումը հիմն ի վեր կը տապալէ քաղաքական աշխարհի կացութիւնը և կը լուծի մի հարց, որ երկար դարեր մղձաւանջի նման խեղդում է Արևելքը, այն է՝ արևելեան հարցը։

Թէ Ռուսաստանին անհրաժեշտ է ձեռք բերել նեղուցները, այսինքն ազատ մուտք ունենալ և անցք դէպի Միջերկրական ծովը, ինչպէս ձկան հարկաւոր է ջուրը, դրա մասին ոչ մի կասկած չը կայ. բայց գալով մասնաւորապէս Կ. Պօլսին, պէտք է ասել, որ միանգամ երբ լուծվի այն հարցը, թէ նեղուցները պէտք է թողնել Ռուսաստանին, Կ. Պօլսի գրաւման հարցը արդէն երկրորդական նշանակութիւն կունենայ։

Ուրեմն գլխաւոր հարցն այն է, թէ արդեօք թոյլ կը տրվի Ռուսաստանին գրաւել նեղուցները։ Մինչև այսօր գլխաւոր հակառակորդը Ռուսաստանի այդ ցանկութեան՝ Անգլիան էր, որ երկիւղ էր կրում, թէ Ռուսաստանը, տիրելով նեղուցներին, հնարաւորութիւն կը ստանայ սպառնալ Անգլիայի հաղորդակցութեան ուղիներին Հնդկաստանի հետ, Սուէզի ջրանցքի միջոցով։ Բայց դա այն ժամանակ էր, երբ Անգլիան և Ռուսաստանը դաշնակիցներ չէին, երբ նրանց շահերը հակոտնեայ էին։ Այժմ, երբ այդ երկու մեծ և հզօր պետութիւնները կապված են դաշնակցական և բարեկամական կապերով, նրանք կարող են այնպէս դասաւորել իրանց շահերը, որ միմեանց վնաս չը հասցնեն, այլ, ընդհակառակը, իրար աջակից և զօրավիգն հանդիսանան։

Այդպիսի պայմաններում Կ. Պօլիսը Ռուսաստանին յանձնելը առանձին ընդդիմադրութեան չի հանդիպի Անգլիայի, հետևաբար և Ֆրանսիայի կողմից։ Բայց կան երկու մանր պետութիւններ՝ Յունաստանը և Բօլգարիան, որոնք շահագրգռված են Կ. Պօլսի բաղդով, որոնցից ամեն մինը իր պատմական կոչումն է համարում և ժառանգութիւնը՝ տիրել Կ. Պօլսին։

Մենք անցեալ անգամ այն կարծիքն յայտնեցինք, որ ոչ Յունաստանը, ոչ Բօլգարիան իրաւունք ունեն որևէ յաւակնութիւն կամ պահանջ անել Կ. Պօլսի վերաբերմամբ, քանի որ ներկայ աղէտալի և ազատագրական պատերազմի մէջ ոչ մի մասնակցութիւն չունեն և ոչ մի զոհ չեն կրել։ Դա կը նշանակէր, ըստ ժողովրդական առածի, որ ճաշը ուրիշները պատրաստեն, իսկ անկոչ մարդիկ գան և բազմեն սեղանին։ Ռուսաստանը անհագին զոհեր է տալիս. բացի հազարաւոր ծաղիկ հասակներից, նա օրական մօտ 14 միլիօն դրամ է ծախսում, որովհետև մեծ պատերազմը և մեծ զոհեր է պահանջում։ Ռուսաստանը այսօր չորս անգամ աւելի է ծախսում, քան ռուս-ճապօնական պատերազմի ժամանակ։ Հետևաբար, Ռուսաստանը և պէտք է մեծ հատուցում և փոխարինութիւն ստանայ։ Նեղուցների մասին խօսք անգամ լինել չէ կարող—այդ մասին ռուսական ամբողջ ժողովուրդը, ամբողջ հասարակական կարծիքը համամիտ է, որ նեղուցները պէտք է պատկանեն Ռուսաստանին, որովհետև Ռուսաստանին հարկաւոր է ազատ անցք ունենալ իր հարաւից դէպի Միջերկրական ծովը։ Թէ նրա այդ բնական պահանջը այժմ իրագործվելու է և Անգլիան ընդդիմադրութիւն չէ ցոյց տալու, դրա ապացոյցը անգլիական արտաքին գործերի մինիստր Գրէյի յայտարարութիւնն է պարլամենտում։ Անորոշ մնում է միայն Կ. Պօլսի խնդիրը. բայց մի բան պարզ է, որ Կ. Պօլիսը պէտք է խլվի Թիւրքերի ձեռքից, և ում և պատկանէ նա, յամենայն դէպս, դադարելով լինել օսմանեան պետութեան մայրաքաղաք, դրանով նա վերջնականապէս ազդելու է արևելեան հարցի լուծման վրա, որովհետև վերջ դնել օսմանեան տիրապետութեան՝ նշանակում է լուծել արևելեան հարցը։

Հ. Առաքելեան

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԴԷՄ

(Հեռագիր)

Հին-Նախիջեան, 24 փետրվարի

Հաղորդում եմ ի գիտութիւն փախստականների, որ վերջին հինգ օրվայ ընթացքում սահմանն անցնելու թղթեր են տրված 500 հոգի հայերի, ասորիների, որոնք գնում են Պարսկաստան։

Ներսէս եպիսկոպոս

ՌՈՒՍ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

24 փետրվարի

ԹԻՖԼԻՍ.—Պաշտօնական։ Կովկասեան զօրաբանակի շտաբի կողմից.

Փետրվարի 23-ին կռիւները Անդրճորոխեան շրջանում շարունակվեցին։

Մնացած ուղղութեամբ դրութիւնը նախկինն է։

ԱՆԳԼՕ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

23 փետրվարի

ԼՈՆԴՈՆ.—Համաձայն պաշտօնական հաղորդագրութեան, Պարսից ծոցաւս թշնամին Աւազի մօտ տեղի ունեցած կռւում կորցրեց աւելի քան 600 սպանված և մեծ թւով գերիներ, որոնց թւում մի քանի ազդեցիկ շէյխեր։

Արեւմտեան զօրաճակատում տեղի ունեցած ընդհարման ժամանակ թշնամին կորցրեց 300 սպանված և 600 վիրաւոր։

ԴԱՐԴԱՆԷԼԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

23 փետրվարի

ԼՈՆԴՈՆ.—Ծովակալութեան յայտարարութիւնը.

Պատերազմական գործողութիւնները Դարդանէլում զարգանում են նպաստաւոր կերպով գեղեցիկ եղանակի շնորհիւ։

Շաբաթ օրը անգլիական երեք շատ խոշոր ռազմանաւ սկսեցին ռմբակոծել նեղուցի հարաւային մասերը, ուղղելով կրակը Գալիպօլի թերակղզու վրայով. իսկ այդ ժամանակ ֆրանսիական այլ ռազմանաւեր նորից ռմբակոծում էին նեղուցների ներքին կողմի մարտկոցները և զանազան բերդեր։ Նեղուցների ներսում գտնվող ռազմանաւերի մեծ մասը ստացաւ վնասուածքներ, բայց ոչ լուրջ տեսակի։ Սպանվածներ չը կան։ Միևնոյն օրը ֆրանսիական 4 զրահանաւ մըտան նեղուցը, որպէսզի օժանդակեն «Ագամէմնօն» և «Լորդ-Նէլսօն» ռազմանաւերին՝ ուղղելու իրանց կրակը շեշտակի կերպով նեղուցի ամրութիւնների վրա։ Ֆրանսիական ռազմանաւերը լռութեան հարկադրեցին և կռւի բռնվեցին զանազան մարտկոցների դէմ։ Յետոյ «Ագամէմնօնը» և «Լորդ-Նէլսօնը» առաջացան և ուղղակի կրակով կռւի բռնվեցին նեղուցի բերդերի դէմ 12,000 եարդ հեռաւորութիւնից։ Ռումէլիէ, Մէջիդիէ և Համիդիէ № 1 բերդերը ուժեղ ռմբակոծութիւնից յետոյ լռեցին։ Երկու բերդի վրա տեղի ունեցան պայթումներ։ Համիդիէ № 2 բերդը ուրբաթ օրվայ պայթումից յետոյ այլևս չէ պատասխանում։

«Գօլուա», «Ագամէմնօն» և «Լորդ-Նէլսօն» զրահանաւերի վրա ընկան 3-ական ռումբ, որոնց պատճառած վնասները լուրջ չեն սակայն։ «Լորդ-Նէլսօնի» վրա թեթև վիրաւորվեցին 3 հոգի։

Միաժամանակ «Դուբլինը» շարունակում էր հետևել Բուլաիրի պարանոցին. Նրա վրա երեք անգամ ընկան 4 դիւյմանոց թնդանօթի ռումբեր։

Որպէսզի երևան հանեն ծածկված մարտկոցների տեղը, մեր ծովային աէրօպլանները թռիչքներ էին կատարում շատ ցածր. Դրանցից մէկին կպաւ 28 գնդակ, միւսին՝ 8։ Օդաչուներից մէկը վիրաւորվեց, բայց աջողութեամբ վերադարձաւ։

ՓԱՐԻԶ.—Ծովային մինիստրութիւնը յայտնում է, որ փետր. 22-ին ֆրանսիական «Սիւֆֆրէն», «Գօլուա», «Շարլըման» և «Բուվէ» զրահանաւերը, «Ագամէմնօն» և «Լորդ-Նէլսօն» զրահանաւերը մտան Դարդանէլի նեղուցը։ Մինչ անգլիական ռազմանաւերը ռմբակոծում էին հեռաւոր տարածութիւնից նեղուցի նեղ մասի բերդերը, որ բաժանում է Ջանակ-կալէն Կիլէդ-իւլ-բահրից, ֆրանսիական զրահանաւերը պաշտպանում էին նրանց, ռմբակոծելով Դարդանոսի և Սուանվերէի մարտկոցները, նաև ծածկված մարտկոցները, որոնք և հարկադրվեցին լռել։ Ռումէլիէ, Մէջիդիէ և Սօբիա բերդերը՝ եւրոպական ափում և Համիդիէ ու Տօբիա բերդերը՝ ասիական ափում պատասխանում էին անգլիական զրահանաւերի կրակին, բայց նոյնպէս կործանվեցին։

ԶՄԻՒՌՆԻԱՅԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

23 փետրվ.

ԼՈՆԴՈՆ.—Զմիւռնիայի մօտ գործող ռազմանաւերի հրամանատարը տեղեկացնում է, որ ուրբաթ օրը խիստ փչացնելով Ենի-կալէ բերդը, նա շաբաթ օրը ձեռնարկեց որսալու ականները։ Այդ գործողութեան ժամանակ թիւրքաց մի քանի մարտկոցներից կրակ բացվեց նաւատորմի նաւերի վրա, բայց ռմբակոծութիւնը շուտով դադարեց։ Մի զրահանաւ և մի յածանաւ վնասուածքներ ստացան 6 դիւյմանոց թնդանօթների ռումբերից։ Մեր մարդկային կորուստներն աննշան են։

Ռազմական գործողութիւնները շարունակվում են։

ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

24 փետրվարի

ՀՌՈՄ. — «Մէսաջէրօյի» Բուխարեստի թղթակիցը իրազեկ եղաւ հաւատարի աղբիւրից, որ Թիւրքիայում զգացվում է ռազմամթերքի պակասութիւն։ Եւրոպայում գտնվող թիւրքաց զօրքերի համար պակասում է ուտելիք, ռազմամթերք ու փամփուշտ։ Այդ հանգամանքով է բացատրվում նեղուցներում թիւրքերի ցոյց տուած թոյլ դիմադրութիւնը։ Հրաման է արձակված տնտեսել ռազմամթերքների գործածութիւնը, որպէս զի գոնէ դրանով փոխանակվի այն ռազմամթերքների բացը, որոնց Ռումինիան մերժեց թոյլ տալ ստանալ Աւստրիայից։

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ.—Պաշտօնական «Ինդեպանդանս-Ռումէն» լրագիրը գրում է. «Կ. Պօլսից ստացված ստոյգ տեղեկութիւնների համաձայն, այնտեղ երկիւղ են կրում անկարգութիւններից։ Թիւրք իշխանութիւնները վերցրել են քաղաքի պաշտպանութեան համար դրված թնդանօթները, որպէս զի այն դէպքում, եթէ դաշնակիցները մօտենան Կ. Պօլսին, քաղաքը համարվի չը պաշտպանված և չենթարկվի ռմբակոծութեան»։

Բեռլինից եկաւ և Թիւրքիա անցաւ թիւրքաց պարլամենտի նախագահ Խալիլ-բէյը։

(Լրագիրներից)

◆ Սօֆիայից հեռագրում են, որ ֆինանսների մինիստր Տօնչևը յայտնեց, թէ Բօլգարիան կը պահպանէ իր չէզոքութիւնը, եթէ անգամ նեղուցները անցնեն երրեակ համաձայնութեան։

◆ Աթէնքից պրինց Սաբահ-Էդդինը հեռագրեց սուլթանին, որպէս զի նա Թիւրքիայի փրկութեան համար շտապէ հաշտութիւն կնքել և ընդունել անգլօ-ֆրանսիական նաւատորմին իբրև ազատարարի գերմանական բռնակալ լծից։

◆ «Б. В.»-ին հեռագրում են Օդեսսայից. «Կ. Պօլսի կաբինետի վերջին նիստը անցաւ շատ աղմկալի։ Սիրիայից եկած Ջէմալ-բէյը խիստ ճառ արտասանեց գերմանացիների դէմ, անուանելով նրանց խաբեբաներ, որոնք թիւրքերին մղեցին անօգուտ գործի։ Իր ճառից յետոյ Ջէմալ-բէյը ցոյցով դուրս եկաւ նիստից»։

◆ Կ. Պօլսի զօրքերը, երկիւղ կրելով աէրօպլանների ռմբակոծութիւնից, ներկայումս զօրանոցներից հանված են և ապրում են մասնաւոր տներում. Ինքնապաշտպանութեան գործողութիւնները կատարվում են Էնվէր-փաշայի անձնական ղեկավարութեամբ։

◆ Տեղեկութիւններ են ստացվել, որ Կ. Պօլսի քրիստոնեայ ազգաբնակութեան, մասնաւանդ հայերի և յոյների գլխին դամոկլեան սրի նման կախված է կոտորածի սպառնալիքը, որ անխուսափելի է դաշնակից նաւատորմի վճռական յաղթութեան դէպքում։

◆ Վենիզէլօսի պատւին Պարիզում ցոյցեր են տեղի ունենում։

◆ Աթէնքի գերմանական դեսպանը նախազգուշացրել է դիւանագիտական մարմնին, որ այն րոպէին, երբ Յունաստանը խզէ իր կապերը Թիւրքիայից, Գերմանիան և Աւստրիան պատերազմ կը յայտարարեն Յունաստանին։

◆ Զմիւռնիայի ծովածոցի մուտքը բոլորովին մաքրված է ականներից։ Մի քանի մարտկոցներ լռութեան են դատապարտված։

◆ Յունաստանի մինիստրական կրիզիսի առիթով «Թայմսը» ասում է. «Որովհետև Վենիզէլօսը կողմնակից է երրեակ համաձայնութեան, այդ դէպքում կրիզիսը կանգնի այնպէս յանկարծ, ինչպէս և ծագեց, և Վենիզէլօսի քաղաքականութիւնը յաղթող կը լինի»։

◆ Սօֆիայից հեռագրում են, որ տեղական աւստրիասէր լրագիրները ջանում են փոքրացնել դաշնակից նաւատորմի աջողութեան նշանակութիւնը Դարդանէլում և առաջնորդողներում անդադար պնդում են, որ եթէ Ռուսաստանը վերցնի Կ. Պօլիսը, նշանակում է՝ վերջ է դրվելու բալկանեան պետութիւնների գոյութեան։

◆ Արքայական խորհուրդը Աթէնքում գումարվելու է ուրբաթ։ Մինչև այդ օրը կառավարութիւնը կը վերսկսի բանակցութիւնները եւրոպական կենտրոնների հետ։

◆ Բեռլինում լարվածութեամբ սպասում են յունական կրիզիսի ելքին։ Մամուլը գտնում է, որ Յունաստանի դիրքը վճռական նշանակութիւն է ունենալու ոչ միայն Բալկանների համար, այլ և Իտալիայի համար։

◆ «Р. Утро»-ի ասելով, չը նայած կաբինետի կրիզիսին, Յունաստանում լարված սպասում են պատերազմի հրովարտակին։ Յայտնում են, որ Կոնստանտին թագաւորը, համաձայնելով պատերազմ սկսել Թիւրքիայի դէմ, պնդում է, որ հաշտ յարաբերութիւնները պահպանվեն Գերմանիայի հետ։ Բանակցութիւնների ընդհատումը Թիւրքիայի հետ սպասվում է այսօր։

◆ Նոյն թերթը յայտնում է, որ Կ. Պօլսում երկիւղ են կրում պալատական յեղաշրջումից։ Հազարաւոր թռուցիկներով կոչ է արվում հասարակութեանը՝ ապստամբվել սուլթանի դէմ։ Նրան յաջորդ համարում են Եուսուֆ-Իզզէդդինին։

◆ «Нов. Вр.»-ի տեղեկութիւնների համաձայն, որ ստացել է Սօֆիայից, Անգլիան և Ֆրանսիան Բօլգարիային պահանջ են առաջադրել՝ թոյլ տալ, որ դաշնակից զօրքերը ափ իջեցվեն Դէդէ-Աղաջում։ Երրեակ համաձայնութեան կողմնակից Ռադօսլաւով հրաժարական է տուել։ Ստամբուլովեանները կանգնած են Աւստրիայի և Գերմանիայի կողմը։ Բօլգարիայի դրութիւնը համարվում է դժուարին։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Սև-ծովի մեր նաւատորմիղի գործողութիւնները

Երէկվայ տեսութեան մէջ տուած մեր այն հարցին, թէ ինչ մասնակցութիւն է ունենալու ռուսական սև-ծովեան նաւատորմիղը Պօլսի պաշարման ժամանակ, որպէս պատասխան երէկ իսկ բոլորս կարդացինք Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի այն շատ կարևոր հաղորդագրութիւնը, որից իմանում ենք, որ ամսիս 22-ին մեր նաւատորմը ռմբակոծել է ոչ միայն թիւրքական Զօնգուլդակ նաւահանգիստը՝ իր մարտկոցներով, այլ և, առաջ անցնելով, կրակ է բացել նաև Պօլսից ընդամենը 100—120 վերստ հեռու գտնվող Էրէգլի, Կիլիմլի և Կոզլու նաւահանգիստների և ամրութիւնների վրա, պատճառելով դրանց նիւթական շատ լուրջ վնասներ։

Պաշտօնական այս հաղորդագրութիւնը պարզ ապացոյց է այն բանի, որ ներկայումս Սև-ծովը ազատ է թիւրքական ռազմանաւերից, որոնք սրանից մի երկու ամիս առաջ, կորցնելով իրանց շարքից «Գէբէն» և «Բրեսլաու» արագընթաց յածանաւերը, այլ ևս անհնար են համարել մնալ Սև-ծովի ջրերում և գնացել մտել են Պօլիս՝

Նօրոգելու այն մի շարք վնասները, որ նրանք ստացել էին մեր նաւատորմի հետ ունեցած ընդհարումների ժամանակ դեռևս նոյեմբեր և դեկտեմբեր ամիսներում։

Դիտելու է, որ սև-ծովեան մեր նաւատորմը թէ իր թւով և թէ ընդհանուր տոննաժով միշտ էլ գերազանցել է թիւրքական նաւերին, և միակ «Գէբէն» և «Բրէսլաու» յածանաւերն էին, որ իրանց արագութեամբ գերազանցում էին մեր նաւերին. գալով սակայն կրակի ոյժին, հրանօթների ծանրութեան ու տեղատւութեանը, թիւրքական ռազմանաւերը միասին վերցրած ստոր են եղել սև-ծովեան մեր նաւատորմի ոյժերից։

Եւ այսպէս, երբ մեր նաւատորմին այլևս ոչ մի վտանգ չէ սպառնում թշնամուց, նա ազատօրէն սկսել է կատարել այն գլխաւոր դերը, որի համար և վերջին հաշւով նա կոչված է եղել—այն է՝ ներգործական մասնակցութիւն ունենալ Պոլսի առման ժամանակ։

Կը կատարվի՞ արդեօք այդ կարևոր գործը մեր կողմից մի ուժեղ դեսանտ դուրս հանելով Կ. Պոլսի թիկունքում՝ նրա ասիական ցամաքի վրա, թէ՝ մեր ռազմանաւերը ուղղակի կը դիմեն Բօսֆորի ռմբակոծութեանը միմիայն ծովից—դա դեռ ևս յայտնի չէ։

Շատ հաւանական է, որ մեր ծովային ոյժերը հնարաւոր համարեն կատարելու այդ երկու գործողութիւնները միաժամանակ—այն է՝ համ դեսանտ հանեն ցամաք՝ թիկունքից Ստամբոլին մօտենալու նպատակով, համ էլ ծովային յարձակում գործեն Բօսֆորի և ապա Կ. Պոլսի դէմ արևելքից և հիւսիսից, երբ միաժամանակ Դարդանէլից և Մարմարա ծովից Կ. Պոլիս կը մօտենան անգլօ-ֆրանսիական նաւերը և նրանց ցամաքային 50—60 հազարանոց բանակը Բրուսայի կողմից։

Չը ցանկանալով նախագուշակել մեր առաջիկայ գործողութիւնների եղանակները, այժմ շեշտվելու է այն միակ կարևոր պարագան, որ Պոլսին առնելու համար հէնց այսօրվանից երրեակ դաշնակցութեան բոլոր գործողութիւնները ըստ երևոյթին միացել են և ամեն ինչ անվում է փոխադարձ համաձայնութեամբ և որոշ, նախապէս գծագըրված ծրագրով։

Իսկ դա ոչ միայն կօգնի դաշնակիցներին հասնելու ռազմագիտական իրանց նպատակին, այլ և, որ գլխաւորն է, դրանով առաջը կառնվի այն բաղխումների, որոնք անխուսափելի էին, եթէ Կ. Պոլսի առնելու պատիւը պատկանէր դաշնակից պետութիւններից մէկին կամ միւսին և ոչ բոլորին միատեղ և միաժամանակ։

Ա. Երկաթ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԸ ԹԱԴԷՈՍ ԱՌԱՔԵԱԼԻ ՎԱՆՔՈՒՄ

(Սեփ. Թղթակցից)

Ջուլֆա, 9 փետրվարի

Սրանից մօտ երկու ամիս առաջ ռուսական զօրքը պատրաստված էր աստիճանաբար թողնել Վասպուրականը և անցնել դէպի Ատրպատական և Երևանի նահանգ։ Սակայն ինչպէս գրուած էր, այնպէս էլ թողնելու էին և հեռանալու։ Թէև այս մեծ դժուարութիւն չէր բանակի համար, բայց սոսկալի կոտորած էր սպառնում տեղական քրիստոնեայ ազգաբնակութեան, որի գըլխին կանգնած էր անգութ ասկէրը և գազանացած քիւրդը դամոկլեան սրի նման։

Դեկտ. 17-ին զօրքը պիտի հեռանար, նոյնպէս և կամաւորների խումբը, բայց ամենքի սրտին նստել էր մահվան սոսկալի ուրուականը, որը նրանց սարսափեցնում էր։ Թիւրքերն ու քիւրդերն արդէն զգացել էին, որ յաղթող բանակը պիտի ետ դառնայ, իսկ անզէն հայը դարձեալ պիտի իրանց ճանկն ընկնի։ Հասկացել էին և հայ գիւղացիները, բայց ի՞նչ կարող էին անել։ Թիւրք ու քիւրդ դահիճները դուռն էին կարել, իսկ ձմեռն իր 10 աստիճան ցրտով աշխարհ էր սառեցրել և սպիտակ ձիւնը պատանքի նման ծածկել էր ամեն կողմ։

Ո՛չ կարելի էր այդ սահմանամերձեն տանից դուրս գալ, ճանապարհ կտրել ու փախչել, ոչ էլ մնալ և հնար գտնել անգութ դահիճների կարեկցութիւնը շարժելու ու ապրել։

Եկաւ հասաւ որոշված օրն ու ժամը և գլուխները կոր, սրտներում կրակ ընկած ռուս զօրքը հառաչելով թողեց իր զէնքով նուաճած վայրերը և դուրս եկաւ։ Նա հրամանի սպասաւոր է. նա կատարում է հրամանատարի ամեն մի խօսքը, բայց զգացումները գալարվում են, երբ զգում է, որ դժոխային մահն է մտնելու այն թշուառ աւանները, որտեղից ինքը պիտի դուրս գայ։

Իսկ զինուորից, կօզակից աւելի լաւ է զգում իր վիճակը ինքը դարատանջ հայ գիւղացին, մանաւանդ գեղջկուհին։

— Մենք չենք մնայ, որ սպանէք,—ասում էին կանայք ու աղջիկները միաբերան՝ իրանց ամուսիններին և ծնողներին։—Մենք կերթանք, մենք կերթանք։

— Դոր...

— Դէյմոր պժոխք,—ասում էին թշուառները։—Ուր որ երթայ ռուսը, մենք էլ էն տեղ։

Եւ Սարայի մերձակայ Ախօրիկ, Աւզարիկ ու Հասան-Թէմրան գիւղացիները թողին տուն ու տեղ, անասուն, լծկան, կթան, ձիւ ու ձիվիվ, ալիւր, ցորեն, ամբար ու մառան, ճանապարհ ընկան դէպի Ատրպատական։ Գնում էր զօրքը բանակով, գնում էին հայերը ոտքով՝ կարաւան կապած իրար ետևից։ Էլ չէին նայում ոչ երեխային, ոչ ծերին, մրսածը, գլորվածը մնում էր ձիւնի տակ, իսկ ուժեղները գնում էին անվերջ։

Բայց միայն ցուրտն ու բուքը չէին գլորում թշուառ փախստականներին. նրանց հալածում էին արիւնկզակ քիւրդերը և արիւնարբու թաթարները, որոնք չէին ցանկանում ողջ թողնել իրանց զոհերին փախչելու և ազատվելու։

Այսպէս չարչարված, այսպէս հալածված՝ Սարայի շրջապատից փախան Ախօրիկի, Աւզարիկի և Հասան-Թէմրանի գիւղացիները՝ սառչելով, կոտորվելով, քիւրդի սրից ու գնդակից գլորվելով, անցան Ղօթուրն ու Խօյը, տարան չահրէկցի շիկակ քիւրդերի, Սմկոյի աւազակ զինակիցների բազմապիսի հալածանքները, մինչև մտան Մակու, հասան Թադէոս Առաքեալի վանքը։

Այսպէս՝ 750 անուն հայեր եկել հասել են Թադէոս Առաքեալի վանքը երկու սեռից ընդամենը 280 հոգի։ Բայց ինչպէս են ազատվել այդ թշուառները մահի ճիրանից, դա պէտք է համարել աւելի քան հրաշք։ Այսօր այնտեղ կուտակված այդ 280 հոգուց ամեն մէկը ողբում է իր սիրելիին, այրը՝ կնոջը, կամ կինը մարդուն, հայրը աղջկան, տղային, կամ որբերը իրանց ծնողներին։ Եղբայրը՝ քրոջը, քոյրը եղբօրը փնտռում է իր անվերջ ողբերով։

Սոսկալի է ընդհանուր կացութիւնը. գրեթէ բոլորն էլ պաղեցրել են իրանց ոտքերը, ձեռքերը՝ և ով որ տոկացել է ազատվել է, իսկ մեծ մասը ընկել են բնութեան սոսկալի կռւի դաշտում։

Այժմ դրանց բաժանել են գիւղերը և սնունդ են տալիս, բայց հագուստից, կապուստից, անկողնից, կօշիկից բոլորովին զուրկ են։ Անհրաժեշտ է որ առաջ դրանց օգնութիւն։

Աւելի յարմար է՝ գնալ, ողջ մնացած անտէր որբ երեխաներին փոխադրել Կովկաս, որբանոցներում զետեղել, կրթել, երկրագործական գիտութիւնների հետ ծանօթացնել և վարժեցնել, որ կարողանան վերադառնալ իրանց հայրենի գիւղերը և խելօք կերպով շահագործել պապական կալուածները։

Բայց առայժմ անհրաժեշտ է շուտ և անմիջական օգնութիւն, շոր, կօշիկ, անկողին և ապա հեռացնել այդ վայրենի ձորից՝ Մակուից։

Սարգիս

ԴԱՐԴԱՆԷԼԻ ՆԵՂՈՒՑ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆՆ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆՈՒՄ ԱՌՀԱՍԱՐԱԿ

—

Թաւրիզ, 9 փետրվարի

Ռուսաց յաղթական մուտքը Թաւրիզ կատարվելուց յետոյ, ցաք ու ցրիւ քիւրդ բաշիբօզուկները, որոնք փախել էին ռուս կօզակի գնդակից ու սրից, շուռնները առան Միանդաբ, ճանապարհին կողոպտելով այս անգամ պարսիկ գիւղացիների կողմից, որոնց իրանց հերթին ենթարկել էին ալան-թալանի։

Որչափ կարողացայ ստուգել, օսմանցի մուջահիդներից մէկին աջողվել է փախստական քիւրդերից և մի այլ խումբ նորեկ աշայիրներից կազմել մի հրոսակային խումբ 900—1000 հոգուց բաղկացած առ առաւելն՝ ու մշակել նոր ծրագիր՝ շրջապատն յափշտակութեան ենթարկելու։ Ցիշեալ քիւրդերի սարսափի ու սպառնալիքի մեծագոյն մասը բաժին է ընկնում Մարաղային. այդ պատճառով Մարաղայում մնացած հայերը, առաջնորդ ունենալով իրանց Գարեգին քահանային, դիմումներ են անում առաջնորդական փոխանորդ Կարապետ քահանային և երբեմն փոխ-նահանգապետ Սարդար Րաշիդին՝ զարման աղերսելով, կամ եթէ խորհուրդ են տալիս՝ Թաւրիզ գաղթելու։ Փոխանորդ հայր Կարապետ Մանուկեան մեծ աշալըջութեամբ յայտնում է Մարաղայի վիճակը նահանգապետին և նրա գիտութեամբ հիւպատոս պ. Օրլովին ի գիտութիւն։ Երկու օր առաջ Գարեգին քահանան հեռագրով յայտնեց, որ քիւրդերը հեռու են Մարաղայից երկու փարսախ միայն։ Նոյն թափով փոխանորդը զեկուցեց էութիւնը Սարդարին և հիւպատոսի փոխանորդ Բէլաեէվին։ Ռուսները հաւանական է զօրք ուղարկեն Մարաղայի կողմերը, որով հայերի երկիւղը կը փարատի. հակառակ դէպքում փոխ-նահանգապետին է մնում պարսից կառավարիչների մասնաւոր հոգածութեանը յանձնել Մարաղայի և շրջակայքի հայերի ապահովութիւնը։

Գաւառում պակասում են մեզ խելացի ղեկավարներ. Մարաղայի Գարեգին քահանան եթէ գործէ խոհական հաշւով և հեռատեսութեամբ, հարկաւ իմաստուն աջակիցը կը լինի նաև ազգային կենտրոնական իշխանութեան. սակայն ինչ օգուտ, որ յիշեա քահանայի անտակտ ու անհեռատես գործունէութիւնը շատ անգամ արգելք է յարուցանում աջող գործունէութեան հանդէպ։ Փաստերը յետագային, եթէ այդ հարկաւոր լինի։

Ոչ պակաս մտատանջութեան առարկայ է մեզ համար այսօր Ղարադաղի բովանդակ դրութիւնը։ Ղարաման խանը և նրա արբանեակ խաները դրօշակ են բարձրացրել ի նպաստ օսմանցոց ընդդէմ ռուսաց և սպառնում են այդ տեղերի հայերին։ Նոյն ուղղութեան է հետևել Րաշիդ Դովլէ Քերիմ խանը, ուզենալով պղտոր ջրում ձուկ որսալ։ Ղարաման խանը հայերից տուգանքներ է առնում, փող, հրացան, կենդանիներ և այլն։ Փոխանորդի խիստ դիմումի վրա, Սարդար Րաշիդը մէմուրներ ուղարկեց Ղարաման խանին ձերբակալելու և Թաւրիզ բերելու համար։ Վերջին սուրհանդակով եկած նամակները յայտնում են, որ մէմուրների զէնքերը խլել են և շարունակում են իրանց շահատակութիւնը։ Փոխանորդ Կարապետ քահանան ըստ սովորութեան յայտնեց նահանգապետին և ռուսաց իշխանութեան։

Հետեւանքը յաջորդ յօդուածով։

Հայկազուն

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

24 փետրվ.

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Նէմանի և Վիսլայի միջև տարածված ամբողջ զօրաճակատում փետրվ. 23-ին ռազմական գործողութիւնները կրում էին ամենայամառ բնոյթ։ Մեր հեծելազօրը ձեռք ձգեց թշնամու պատերազմական սայլերի մի մասը։

Աւգուստովի ուղղութեամբ կռիւները տեղի են ունենում Աւգուստովի կայարանից 2 վերստ հեռաւորութեան վրա։

Օսովէցի մօտ բերդային թնդանօթները աջողութեամբ կռւում են պաշարիչ հրետանիների դէմ։

Գերմանական յարձակումը Կօլնօ-Լոմժա ճանապարհի վրա վանվեց։

Խօրժելէից դէպի հարաւ թշնամին գործի է հանել մեծաքանակ ոյժեր։

Դրօբինի հարաւային մասում գերմանացիք ետ են շրպտվել մեծ կորուստներով։

Վիսլայի ձախ ափում, Պիլիցայի շրջանում, մեր և թշնամու յարձակումներն իրար են յաջորդում. մենք բռնել ենք գերիներ և վերցրել ենք գնդակացիրներ։

Կարպատներում, Բալիգրոդի ուղղութեամբ, չը նայած անհամար կորուստներին, աւստրիացիների յարձակումները շարունակվում են։ Ստուդէնո գիւղի մօտ թշնամուն աջողվեց ձեռք ձգել մեր երկու գումարտակի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՔԻՒՐԴ ԱՇԱՅԻՐՆԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋԸ

III

Բիթլիսի կուսակալութիւն

Այս կուսակալութիւնը Դիարբէքիրի կուսակալութեան պէս աշայիրներու բոյն կը նկատուի. հոս ալ քիւրդութեան որքան կը համարուի, և հոս քիւրդութիւնը եթէ ոչ աւելի, գոնէ պակաս ալ չըլլար. տարբերութիւն մը միայն կայ հոս և Դիարբէքիրի մէջ, և այդ տարբերութիւնը կը կայանայ անոր մէջ, որ որքան Դիարբէքիրի կուսակալութեան մէջ խոշոր թիւ քիւրդութիւն կայ, բայց աշայիրներուն թիւը քիչ է, որ ըսել է՝ քիչ աշայիրներ մեծ բազմութիւն քիւրդեր կը պարփակեն իրենց մէջ, ուրիշ խօսքով՝ աշայիրները բազմամարդ են, խոշոր են։ Բիթլիսի մէջ հակառակ երևոյթը կը նկատուի։ Այստեղ, ի բաց առեալ խիզընցիք, որ մօտ 15,000 տունէ կը բաղկանան, միւս բոլոր աշայիրները բազմամարդ չեն՝ խոշոր չեն, և այդ փոքրիկ անջատ աշայիրներու թիւը չափէն աւելի է։

Այս վիլայէթին մէջ ալ քիւրդութիւնը շատ լաւ զինուած է և հրացաններու այն տեսակը կը գործածէ, որ յիշած էի Դիարբէքիրի համար, միայն այն տարբերութեամբ, որ այստեղ յունական գրա հրացաններուն աւելի պակաս կարևորութիւն կուտան և կը նախընտրեն մօզէլներ (հինգհարուած) ունենալ։ Ցաւ ի սիրտ պիտի նկատենք, որ այս վիլայէթի քիւրդութեան նման սիստեմով զինման գործի մէջ զինավաճառութեամբ զբաղուող շահախնդիր հայեր մեծ ծառայութիւն մատուցած են, առանց վայրկեան մը անդրադառնալու որ այդ զէնքերը օր մը դէպի իրենց ազգակիցները պիտի ուղղեն իրենց փողերը... Տեղն ու ժամանակը չէ այդ մասին խօսելու. լռութիւնը աւելի պատեհ կը համարուի... Բոլորովին թափառական աշայիրներ համարեա չկան. կան թափառական սահմանափակ մասեր, որ այս կամ այն աշայիրներու կը պատկանին, իսկ ընդհանրապէս աշայիրները կը վարեն կէս նստակեաց և կէս-թափառական կեանք, ամառը լեռները կելլեն իրենց հօտերով, իսկ ձմեռը գիւղ կիջնեն և նստակեաց կեանք կը վարեն։ Բոլորովին նստակեացներու թիւն ալ սահմանափակ է, բայց նկատելի է, որ օր աւուր հողին, երկրագործութեան, մաճին ու եզին գամուողներու թիւը կաւելնայ և ուժեղ թեմպով յառաջ կերթայ, և այդ՝ նամանաւանդ դաշտային շրջաններու մէջ։ 10—15 տարի առաջ վարելահողը քիւրդի համար փարայի արժէք մը չունէր. ան աւելի սիրով կառնէր մի կողը ձիւնոտ մարմանդի (խալա) մէկ թիզ հողը իբրև խաշնարած, քան դաշտերու ամբողջ վարելահողը. անոր ինչին էր պէտք այն. տարբեր թէ չայիր ըլլար՝ անասուններու ձմեռուան պաշարը հայթայթէր։ Իսկ այժմ ան կը վարէ, կը ցանէ, ոտքը զարգացման մի երկրորդ շրջանն է դրեր. անոր համար կեանքի չափ թանկ է երկրագործութիւնը, իսկ ան առանց հողի և այն ալ վարելահողի (այն պայմաններու մէջ) չըլլար։ Ան բռնագրաւեր է հայերու սեփականութիւն կազմող այն ամեն վայրերը, ուր քրտնաթոր հայ աշխատաւորի բրիչն է կպեր, խոփը, մաճը, գութանն է աշխատեր, և այսօր ան չի զիջիր։ Այս հանգամանքը հայ-քիւրդական ազգային երկպառակութեան մէկ գլխաւոր պատճառն է, և ի միջի այլ պատճառներու ասով ալ պէտք է բացատրել հողային խնդիրներու կարգաւորման մէջ սահմանադրութեան առաջին տարիներուն՝ իրենց պզտիկ անկեղծութեան շրջանին մէջ՝ երիտասարդ-թիւրքերու ցոյց տուած այն երերումները, որ այնքան աչք կը ծակէին և իրենց ապիկարութիւնը, սնանկութիւնը ցուցնելով ոեւէ դրական ելք չէին գտներ։

Վերադառնանք մեր պզտիկ շեղումէն յետոյ նորէն աշայիրներուն։ Բիթլիսի կուսակալութեան Սղերտ գաւառին մէջ կապրին վայրենաբարոյ և աւազակաբարոյ փանջընարցիք (աշայիր), գլխաւորապէս Խարզանի։ Ասոնց ցեղապետն է Բշարի Ջաթօն, որոնց աւազակութիւններուն, ալան-թալանին, հայակերութեան և դէպի հայերը տածած հալածանքներու, թշնամութեան և մարդասպանութեանց մասին այնքան են գրուեր հայ լրագիրներուն մէջ, որ աւելորդ է անգամ մը եւս յիշել։ Փանջընարցիք միշտ 2000 հրացանաւոր կարող են տալ Թիւրք կառավարութեան և ամենայն հաւանականութեամբ կուտան, վասնզի պատերազմին կից ալան-թալանը չէ կարող չգրգռել փանջընարցոց ախորժակը։ Փանջընարցոց կից նոյն Խարզանում կապրին և ալքըրցիք (աշայիր). ասոնք ալ թւով փանջընարցոց չափ են և նոյն նկարագիրը ունին, ինչ փանջընարցիք, միայն քիչ աւելի մեղմ առաջիններէն։ Ասոնց ալ ցեղապետն է Օզման-աղան։

Սղերտի գաւառին մէջ համարեա բոլորովին թափառական կարելի է հաշուել միայն սլողցոց (աշայիր), որ թւով քիչ են, մօտ 1500 տուն։ Սլողցիք խաշնարածութեան նուիրուած մարդիկ են և թէև յետամնաց շրջան կապրին ու այդ շրջանին յատուկ բացասական կողմերով օժտուած են, այնուամենայնիւ փանջընարցիներէն ու ալքըրցիներէն աւելի բարձր կը համարուին իրենց նկարագրով։ Ասոնք անհամեմատ աւելի քաջ են, բայց չեն զինուած նորագոյն սիստէմի հրացաններով և դժուար թէ Թիւրք կառավարութիւնը հնարաւորութիւն ունենայ ասոնց քաջ մարտիկներէն օգտուելու։ Ասոնց ցեղապետն է Դաւուլ-աղան։

Սլողցիներէն ետքը կուգան դըմըլցիք (աշայիր)։ Ասոնց՝ ժողովուրդը կը ճանչնայ որպէս բոլորովին թափառականներու, բայց այդ ճիշդ չէ. ասոնք աւելի շատ նստակեաց կեանք կը վարեն։ Ասոնց ապրելու վայրը անտառոտ է և ասոնցմէ ամեն մի դըմըլցի ունի իր առանձին տունը անտառին մէջ, ու երբեք այդ տունէն չի զատուիր, ամառ-ձմեռ իր օջախին գամուած կը մնայ՝ պզտիկ դաշտավայրերու հարթութիւնները մշակելով, միաժամանակ Գեալին լեռան չայիրներէն օգտուելով իր անասուններու համար։

Դըմըլցիներու քաջ, օրսորդ և լաւ հրացանաձիգ ըլլալը կը գովաբանուի և քիւրդական զըլօներուն մէջ։ Ասոնք չափազանց հիւրասէր մարդիկ են և իրենց նկարագրով միանգամայն կը տարբերին շրջակայ քիւրդերէն։ Կը բաղկանան մօտ 1500 տունէ, որ ըսել է՝ այնքան հրացանաւոր կրնան տալ։ Ասոնց ցեղապետն է Մուղդադ-աղա, որ մեծ յարգանք կը վայելէ շրջակայ քիւրդութեան մէջ։ Հակառակ դըմըլցիներու, վախկոտ, վատ հրացանաձիգ և թոյլ աշայիր կը ներկայացնէ իրմէ նոյն Սղերտի գաւառին Վօսըլըղանի դաշտին մէջ ապրող փոռանցին, որ մօտ 1000 տունէ կը բաղկանայ։ Ասոնց վախկոտութիւնն ալ քիւրդական երգերու նիւթ դարձած է։ Ասոնցմէ կառավարութիւնն ինքը անպատճառ զօրք կառնէ այս կռուին մէջ, բայց փոռանցիք ոչ Աստուծոյ պիտի ծառայեն և ոչ ալ սատանային։ Ասոնց ներկայութիւնը զօրքի մէջ միայն վնասութիւն յառաջ պիտի բերէ, վասնզի փախչելու մէջ ասոնց նմանը ամբողջ Անատոլիոյ մէջ դժուար թէ գտնուի։

Դ. Աղաս

առաջին կարգի խրամատները։ Ուժօկի և Մունկաչի ուղղութեամբ թշնամին նոյնպէս յարձակումների էր դիմում, որոնք ընդհանուր առմամբ անաջող էին։ Փետրվ. 22-ին տաք կռուից յետոյ թշնամին գրաւեց Կօզիւվկի մօտ 992 մետր բարձրութեան մեծ մասը, բայց արդէն փետրվ. 23-ի առաւօտեան դէմ մեր հակայարձակումը պսակվեց այնտեղ աջողութեամբ, որ թշնամին վանվեց մեր բոլոր խրամատներից։ Լաուսէից դէպի հիւսիս-արեւելք մեզ անձնատուր եղաւ մի զօրախումբ։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Մեր դէմ գործող գերման զօրամասերի տեղաշարժումները ահագին չափերի են հասնում։

Պիլիցայի հիւսիսային մասում գերմանացիք մեր զօրքերի մօտենալու ժամանակ սրսկում են տաք հեղուկ, օրից ստացվում են ծանր այրուածքներ։

Մեծ կորուստներ կրեցին գերմանացիք Դրօնինից դէպի հարաւ եղած յարձակման ժամանակ։

Մեր օդագնացներն աջողութեամբ ռումբեր նետեցին գերմանական զինուորական սայլերի վրա Շչուչինի և Ստավիսկի մօտ։

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

23 փետրվարի

ԼՕՆԴՕՆ.— Պաշտօնապէս հաղորդվում է. «Փետրվարի 22-ին, կէսօրից յետոյ, ծովային աէրօպլանները արշաւանք կատարեցին դէպի Օստենդէ և նետեցին 11 ռումբ ստորջրեայ ռազմանաւերի ծովային յենակէտի վրա և 4 ռումբ այն տեղի վրա, ուր գտնվում է թշնամու գլխաւոր բանակը։ Բոլոր աէրօպլանները և օդագնացները վերադարձան անվնաս։ Ըստ երեւոյթին, ռումբերը մեծ վնասներ են պատճառել։ Ստորջրեայ ռազմանաւեր երեւան չեն հանված»։

ԾՈՎԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

24 փետրվարի

ԼՕՆԴՕՆ.— Լիվէրպուլի նաւահանգստի նաւատէրերը 500-ական ֆունտ ստէրլինգ են նշանակել այն առեւտրանաւերին, որոնք կը ջրասուզեն գերմանական ստորջրեայ ռազմանաւեր։

Ծովակալութիւնը յայտնում է, որ «Վինգրով» շոգենաւը կիրակի օրը Իլֆրակոմբի մօտ ջրասուզվել է ստորջրեայ նաւի նետած ականից։ 33 նաւաստիներ ազատվել են։

Պաշտօնապէս յայտարարված է, որ փ. 18-ից ոչ մի բրիտանական ռազմանաւ չէ ջրասուզվել ստորջրեայ ռազմանաւերի ականներից։

ՉԻՆ-ԵԱՊՕՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

23 փետրվարի

ՏՕԿԻՕ.—Գեներալ Օկազին յայտնեց, որ զօրահանութիւնը կարելի է յայտարարել ուզված բոպէին։ Զօրքերի առաքումը Չինաստան տեղի կունենայ անմիջապէս, երբ պահանջեն բանակցութիւնները։

ՀԱՄԱԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

24 փետրվ.

ՎԱՐՇԱՎԱ.— Բեռլինի ապանական դեսպանատունը առաջարկեց տեղական-սպանական հիւպատոսարանին ժամանակաւորապէս զաղարեցնել նամակների առաքումը լեհական թագաւորութեան այն վայրերը, որոնք գրաւված են գերմանական զօրքերից։

ՍՕՖԻԱ.— Քաղաքական շրջաններում Դարդանէլը պաշարելուց ստեղծված նոր դրութիւնը և Ցունաստանի ակտիվ քայլի հնարաւորութիւնը առաջ բերեց մեծ յուզմունք։ Այն հարցը, թէ հնարաւո՞ր է արդեօք վերջին դէպքում Բուլգարիայի չէզոքութիւնը թէ ոչ, առաջ բերեց բուռն վիճաբանութիւններ մինիստրների խորհրդում։ Ցունաստանի մինիստրական ճգնաժամը որոշ ժամանակով ձգձգում է այդ հարցի լուծումը, սակայն զգացվում է, որ մօտենում է Բուլգարիայի համար կրիտիկական բոպէն։

ԱԹԷՆՔ.— Թագաւորը յանձնարարեց ֆինանսների նախկին մինիստր Գունարիսին կազմել նոր կաբինէտ։ Գունարիսն ընդունեց առաջարկութիւնը, բայց պայման դրեց արձակել պալատը։ Վաղը Գունարիսը կը ներկայացնի թագաւորին ի հաստատութիւն մինիստրների ցուցակը։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Կոմս Տիսսայի անակնկալ Վիէննա գնալը բացատրվում է նրանով, որ Գերմանիան շարունակում է ճնշում գործ դնել Ֆրանց-Յօսէֆ կայսրի վրա այն մտքով, որպէսզի Աւստրիան զիջէ Իտալիային Տրիէստը և Տրիէնտը։ Հակառակ դէպքում Վիլհէլմը սպառնում է ետ կանչել գերման զօրքերին Կարպատներից։

◆ Իպէրի շրջակայքում սկսվել են տաք կռիւներ գերմանացի և ֆրանսիացի զօրքերի միջեւ։

◆ Մոսկվայի հողային բանկը 300 հազար րուբլի է յատկացրել պատերազմական ծախսերի համար։

◆ «Рѣчь»-ը գրում է. «Գրօդնօյի շրջանը մաքրել են գերմանացիք, իսկ Կօվնօյի շրջանում հեռացել են մինչև սահմանը, և այժմ դժուար է որոշել, թէ գլխաւոր կռիւը կը կենտրոնանայ Լոմժա՞յի ուղղութեամբ, թէ Կօվնօ-Գրոդնոյի գծի վրա»։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԱԳԱՒՈՐ ԿԱՅՍՐԻ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

24 փետրվարի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտօնական։ Կայսերական պալատի մինիստրի հեռագիրը.

Նորին Կայսերական Մեծութիւնը Թագաւոր Կայսրը այսօր բարեհաճեց մեկնել Ցարսկօյէ Սէլօյից Հէլսինգֆօրս։

ՌՈՒՍՈՒՄՆ. ՇՐՋ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԸ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

23 փետրվարի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Ուսումնարանական շրջանների հոգաբարձուների խորհրդակցութիւնը փետրվարի 22-ի նիստում օգտակար գտաւ այլազգի ազգաբնակութիւն ունեցող շրջաններում ժողովրդական դպրոցների տեսուչներ նշանակելու ժամանակ գերադասութիւնը տալ այն թեկնածուներին, որոնք տիրապետում են բաւականաչափ տեղական լեզուներին։

Խորհրդակցութիւնը ուշադրութիւն դարձրեց այն հանգամանքի վրա, որ ստորին և միջնակարգ դպրոցի ծրագիրները բաւականին ծանրաբեռնված են չափազանց մեծ թւով առարկաներով. դպրոցը պէտք է ձգտէ տալ ուսանողի անձնաւորութեանը հարմոնիկ զարգացումն և չը պէտք է ծանրաբեռնէ նրան գիտութիւնների շատ մեծ կոմպլէկտով. նա պէտք է զարգացնէ տրամաբանական մտածողութեան ընդունակութիւնը ու ընտելացնէ ինքնուրոյն աշխատանքի. ուսուցիչը պէտք է ջանայ այնպէս դասաւանդել, որպէսզի վերանայ ներկայ երեւոյթը, որ մի քանի առարկաներ ներկայանում են աշակերտի համար սիրելի, իսկ միւսները՝ ատելի. ամեն ինչ կախված է լաւ դասաւանդութիւնից։

Ցանկալի գտնելով վերաքննել մօտիկ ապագայում ծրագիրները, խորհրդակցութիւնը գտաւ, որ մինչ այդ կարելի է այժմ և եթ ուսումնասիրել այնպիսի առարկաներ, ինչպիսիներն են Ռուսաստանի պատմութիւնը և գրականութիւնը։

Խորհրդակցութիւնը անհրաժեշտ գտաւ հոգալ՝ ապահովելու այլազգի ազգաբնակութեան կանօնաւոր կազմակերպված դպրոցը, որի համար անհրաժեշտ է այդ ազգաբնակութիւնը մուծել դպրոցական պարտադիր ուսման ցանկի մէջ։

Խորհրդակցութիւնը ուշադրութիւն դարձրեց այն հանգամանքի վրա, որ հարկաւոր է ունենալ համապատասխան լեզուներով լաւ դասագրքեր այդ դպրոցների համար և պատրաստել տեղական բարբառներին ծանօթ ուսուցիչներ։

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

24 փետրվարի

ՓԱՐԻԶ.— «Սօսիէտէ-դէ-ժան-դը-Լէտր» գրական ընկերութիւնը յատկացրեց Մօրիս Բարրէսին և Մօրիս Մետէրլինգին պրինց Բօնապարտի ֆօնդի մրցանակը՝ գրական աշխատութիւնների համար։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՑՕԳՈՒՏ ՀԱՅ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ

«Մշակի» № 19-ում տպված ցուցակի մէջ սպրդել է մի սխալ։ Ցուցակի 5-րդ կէտում ասված է, թէ Սումկից, Սողոմոն Ոսկանեանից ստացվել է 5 րուբլի, մինչ պէտք է լինէր 30 ր., ինչպէս և ցոյց է տալիս ընդհանուր գումարը՝ 894 րուբլին։

ՅՕԳՈՒՏ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՑ ՎՆԱՍՎԱԾՆԵՐԻ

Ստացանք Թիֆլիսում, Ալէքսանդր Զաքէթեանից 20 ր., նախորդ ստացված 567 ր. գումարի հետ (տես «Մշակ» 14) ստացել ենք 587 րուբլի։

ՑՈՒՑԱԿ

Նուիրատուութեանց Կովկասեան Եղբայրական Օգնութեան Կոմիտէի

(Յօգուտ հայ կամաւորների)

(Տես «Մշակ» 1914 թ. № 287)

Մ. Թամբրեան 100 ր., Ե. Խօջայեան 60 ր., Ց. Աչակեան, Ե. Բօրոդինեան, Մ. Ղահրամանեան և Ց. Տէր-Պօղոսեան 50-ական ր., Թ. Մուսայէլեան, Մ. Բարսեղեան, Ա. Մալխասեան և Մ. Սաղեան 25-ական ր., Գ. Խնձօրեան, Մ. Մելիքեան և Ա. Յակոբջանեան 15-ական ր., Մ. Միտոյեան, Օ. Ցարութիւնեան, Ս. Ղօլիանդեան, Մ. Էսոյեան, Ց. Զօպանեան, Ս. Սափարեան, Զ. Մուրադեան, Ց. Ցովսէփեան, Լ. Եղիեան, Ղ. Քօչարեան, Ս. Քալանթարեան, Е. И. Пипиновъ և Խ. Թամբրեան 10-ական ր., Ա. Խաչատրեան 7 ր., Դ. Կարապետեան, Ա. Թաթուլեան, Գ. Կօզօյեան, Խ. Անտօնեան, M. Іерусалимскій, Ց. Աղնաւորեան, Ց. Տէր-Աբրահամեան, Գ. Թաթուլեան, Կ. Փիրադեան, Հ. Փիրադեան, Խ. Շահնազարեան, Գ. Թօլմազեան, Ս. Սահակեան, Կ. Եղիազարեան, Փ. Կարապետեան, Գ. Օհանեան, Մ. Մանուչարեան, Ահարոնեան, Հ. Բէջանեան, Ա. Պետրոսեան, Ց. Կանտանեան, Բ. Նալբանդեան և Ի. Խուբլարեան 5-ական ր., Ս. Բարխանեան, А. Яраловъ, Г. Оганезовъ, Հ. Ցարութիւնեան, Դ. Ցովհաննիսեան, Ա. Միրզոյեան, Ե. Խաչումեան, Ռ. Գիւլէմիրեան, Խ. Օհանէսեան, Մուրատով, Ի. Ամիրխանեան, Ս. Մօլթանեան, Մ. Խաչումեան, Ս. Անանիկեան, Ն. Տէր-Դոնեան, Ա. Պօղոսով, Ա. Ատիբէկեան, Թ. Խաչատրեան, Կ. Դանիէլեան, ՈՖ և Ս. Ասլանեան 3-ական ր., Գ. Ղուկասեան, Խ. Սարգսեան, Մ. Դարունց, Խ. Թորոսեան և Կ. Կարապետեան 2-ական րուբ., Г. Меликовъ, Ա. Փիրումեան, Ա. Բէջանեան, Ս. Բաղդասարեան, Ա. Համբարձումեան, Ա. Ստեփանեան, Ե. Տէր-Մարտիրոսեան, Ն. Ջանփոլադեան, Ղ. Էսքիջեան, Գար, Ս. Բաղդասարեան, Ե. Դանիէլեան, Գ. Խաչիկեան, Բ. Մնացականեան, Պ. Սահակեան և Ն. Սիմէօնեան 1-ական ր., Հ. Քուլէեան 50 կոպէկ։ Ընդամենը 847 ր. 50 կ., որից սի գումարից «Մշակի» խմբագրութեանը ուղարկված է եղել 500 րուբլի։

ՊԱՐՏԱԴԻՐ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ

Կովկասի նահանգների, շրջանների, առանձին գաւառամասերի և Սեվաստոպոլ նահանգի համար, որ գտնվում են պատերազմական դրութեան մէջ, Կովկասի զինուորական շրջանի պետ՝ ինֆանտերիայի գեներալ Միշլաեվսկի հրատարակել է հետեւեալ պարտադիր որոշումները.

1) Արգելվում են զինուորներից ձեռք բերել նրանց տրված արքունական իրերը։ 2) Ներկայ պարտադիր որոշումները խախտող անձինք վարչական կարգով ենթարկվում են 3000 րուբլի տուգանքի կամ 3 ամսվայ բանտարկութեան։ Այդօրինակ տուգանքները պահանջելու համար իմ կողմից լիազօրվում են ժամանակաւոր ընդհանուր նահանգապետները, առանձին գաւառաշրջանների կառավարիչները և Բագուի քաղաքապետը։ 3) Ներկայ պարտադիր որոշումը գործադրութեան մէջ է մտնում հրատարակութեան օրից։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐ. ԿՈՄԻՏԷՏԸ

Մենք ստիպված ենք, հակառակ մեր ցանկութեան, հասարակութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել Հայկական Կենտրօն. Կոմիտէտի գործելակերպի վրա, որից սաստիկ տուժում է հայ փախստական-գաղթականներին օգնելու գործը։

Ինչպէս գիտենք, Կոմիտէտը շարունակ ջերմ և եռանդուն կոչեր, յայտարարութիւններ է ուղղում հեռագիրներով և յօդուածներով լրագիրների մէջ հայ հասարակութեանը, յորդորելով առատ նուէրներ տալ, նկարագրելով գաղթականների վիճակը ամենամռայլ գոյներով, որ իսկութիւն է, ի հարկէ։ Եւ ոչ միայն յորդորում է առատ նուէրներ տալ, այլ նոյնիսկ իր հեռագիրների մէջ (որոնցից մէկը տպվեց «Приазов. Край» թերթում) նա հասկացնել է տալիս, թէ աւելի նպատակայարմար է նուէրները բացառապէս ուղղել իրան՝ Կենտրօն. Կոմիտէտին։ Այդ ակնարկներն եղան այն ժամանակ, երբ նուէրների հոսանքը սկսեց ուղղվել դէպի Էջմիածին։

Սակայն ներելի և գուցէ արդարացուցիչ լինէր այդ ամենը—որովհետեւ նա կատարվում էր փախստականներին օգնութիւն հայթայթելու նպատակով—եթէ Կենտր. Կոմիտէտը, արդարև, իրական և արագ օգնութիւն հասցնէր փախստականներին այն չափով, ինչ չափով նա ստանում է նուէրներ հասարակութիւնից։ Դժբաղդաբար, այժմ փաստերը գալիս են ապացուցանելու, որ նա գիտէ միայն դիզել րուբլիները և պինդ պահել նրանց։ Վերջերս Թիֆլիս եկած մի քանի պատուիրակների աջողվել է ստուգել, որ Կենտր. Կոմիտէտը մինչև այսօր ստացել է հայ հասարակութիւնից նուէրներ մօտ 80,000 րուբլի, իսկ ծախսել է հազիւ դրա մի երրորդ մասը, այնպէս որ դրամարկղում ունի $^2/_3$ մասը։ Այն զարմացական հարցմունքին, թէ ինչով բացատրել այդպիսի երեւոյթը, քանի որ Կոմիտէտը շարունակ դիմումներ ու կոչեր է անում, նկարագրում է ծով կարիքը և միջոցների աղքատութիւնը, իսկ իր մօտ պահում է գումարների մեծ մասը առանց ծախսելու և ամբողջութեան դրութիւնը, պատասխանել են՝ թէ մեզ դիմող չէ եղել և գոհացումն արվում է ըստ չափու դիմումի։ Սակայն երեւան անգամ գիտէ, որ փախստականների վիճակը սոսկալի է։ Դեռ երէկ Ներսէս եպիսկոպոսը հեռագիրներով դիմել է զանազան անձանց և հաստատութիւնների, թէ մարտ ամսի համար այլեւս դրամ չը կայ և փախստականների դրութիւնը սոսկալի է, դեռ երէկ իրա՝ Կենտ. Կոմիտէտի գործակալ Շարաֆեանը մի հաւաքոյթի մէջ սոսկալի գոյներով էր նկարագրում փախստականների դրութիւնը։

Մի քանի ժամանակ առաջ «Մշակի» մէջ պահանջ դրինք, որ Կենտր. Կոմիտէտը հաշիւ տայ հասարակութեան և նուիրատուներին, թէ որքան գումար է ստացել, որքան է ծախսել և որքան է մնում։ Ճիշդ է, նա շարունակ տպում է, թէ ստացաւ այսքան և այնքան, շնորհակալութիւն է յայտնում նուիրատուներին, բայց մինչև այսօր նա բնաւ չը տպեց, թէ ինչքան է իր ստացած ընդհանուր գումարը, ինչքան է ծախսածի գումարը։ Այժմ պարզվում է, որ նա այդ չէր անում, որովհետեւ կը պարզվէր, որ նուէր ստացած 80,000 րուբլուց հազիւ մի երրորդն է ծախսել։

Վերջերս այդպիսի դժգոհութիւն արվեց և Էջմիածնի վերաբերմամբ. բայց սա շտապեց հեռագրով պարզել, թէ որքան է ծախսել, թէև պէտք էր նոյնպէս յայտնել, թէ որքան է ստացված։ Ցամենայն դէպս այդ հեռագրից երեւաց, որ Էջմիածինը մեծ գումարներ է ծախսել փախստականների վրա։

Կարծում ենք ժամանակ է, որ Կենտր. Կոմիտէտը բացատրէ, թէ ինչ հիման վրա նա մինչև այժմ այդքան մեծ գումար պահել է. գուցէ ունի յարգելի պատճառներ. իսկ եթէ չունի, մենք կարծում ենք, նա պարտաւոր է յարգել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կոնդակը և դրամներն ուղարկել Էջմիածնի կամ Նախիջեանի, Երեւանի յանձնաժողովներին, որոնք աւելի մօտ են կանգնած փախստականներին։

Իսկ Էջմիածնի համագումարը պէտք է որոշէ այն հարցը, թէ որտեղ պէտք է կենտրոնանան նուէրները, և կատարէ աշխատանքի բաժանումն, որպէսզի հայ հասարակութիւնն էլ ըստ այնմ իմանայ իր անելիքը և բռնելի դիրքը։

«ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐԻ ԵՐԳԸ»

(Հեղինակութիւն երաժիշտ Ալէքս. Սպէնդիարեանի)

Այս վերնագրով դուրս է գալու շուտով մեր յայտնի երաժշտի նորագոյն հեղինակութիւնը՝ հայ կամաւորներին նուիրված։

Այդ երգը հեղինակի խորին հոգեկան յուզմունքների արդիւնքն է. հայ ժողովրդի ներկայ արիւնալի դառը հեղինակի ալեկոծված սրտից դուրս է մղել «հաւատոյ, յուսոյ և սիրոյ» անձկալի հնչիւնները։

Այդ երաժշտութեան հիմնական մօտիվը վերցված է հայ ժողովրդական երգերից։

Klavierauszug-ը տպվում է Մոսկվայի Իւրգենսօնի տպարանում, իսկ շապկի զարդը պատուիրված է պատրաստել նկարիչ Սարեանին։

Կամենալով իր սրտաբուղխ լուման նուիրաբերել հայ ժողովրդի օգտին նրա ներկայ տագնապալի ճգնաժամին, հեղինակը մտադիր է աչնան գալ Թիֆլիս և իր ղեկավարութեամբ կատարել «Հայ կամաւորի երգը», որը գրված է տէնոր՝ձայնի համար օրկէստրի ուղեկցութեամբ։ Z.

ԱԿԱԴԵՄԻԿ Թ. Ե. ԿՈՐՇ

Զքացաւ մի լուսատու եւ

Եւ մրպիսի լուսատու...

Ակադեմիկ Թեօդոր Եւգ. Կորշը, որին գիտնականների շրջաններում մերթ անուանում էին «Բաբելոնեան աշտարակաշինութեան քարտուղար», մերթ՝ «Ռուսաց Մեցցոֆանտի», մերթ՝ լեզուագիտութեան պատրիարք։

Ես չեմ վստահանում խօսել Կորշի մասին իբրև գիտնականի, որովհետեւ այդ կը նշանակէր՝ խօսել համայն մարդկութեան մասին, կենդանացնել յունաց Հոմերոսին, Սաֆօյին, լատինացոց Հորացիուսին, Նազոնին, պարսից Հաֆիզին, Ջէլալէդդին-Ռումին, արաբացոց Աբու-Նուասին, հին հնդիկ բանաստեղծներին, պատկերացնել սերբերի, մաջարների, թիւրքերի, ֆինների, սպանացոց և ուրիշ շատ ու շատ ազգերի գեղարուեստն ու նրանց երգիչներին։

Բաւական է ասել, որ նա գրել է «De versu saturnio» լատիներէն լեզուով գիտնական աշխատութիւն, հրատարակել է «Ստեփանոս» ժողովածուն, ուր զետեղել է (իր թարգմանութեամբ) Պուշկինի ոտանաւորները լատիներէն՝ Հորացիուսի ոճով, կամ հնդիկ և պարսիկ բանաստեղծների՝ Սաֆօյի և այլ քերթողների ոգով. և դրա հակառակը՝ իր մի այլ գրքի մէջ—«Римская элегія и романтизмъ»—Տիբուլլոսի, Կատուլլոսի, Սաֆօյի և այլոց բանաստեղծութիւնները նա փոխադրել է ռուսերէնի մերթ Պուշկինին յատուկ ոճով, մերթ Հէյնէին։ Իբրև համաշխարհային չափաբերագէտ, նա լոյս է ընծայել իր հետազօտութիւնները լատինացոց մետրիկայի մասին (վերը յիշված «De versu saturnio» մագիստրոսական աշխատանքում), յունաց՝ մի շարք յօդուածներում «Филологическое обозрѣніе»-ում, հին հնդկաց չափի յանգերի մեկնաբանութիւն («Древности Восточныя» ժողովածուում), պարսից չափի մասին՝ իր պարսից քերականութեան ուսումնասիրութեան մէջ, ռուսաց ժողովրդական չափի մասին (ակադեմիայի «Извѣстія»-ներում) և այլն։

Իր այդ արտասովոր էրուդիցիայի հետ հանդուցեալը զարմանալի կերպով միացնում էր և մեղմ ու ջերմական վերաբերմունք դէպի իր ունկնդիրները։ Մանկութեան օրով ավելի Գրանովսկիից հովանաւորեալ Կորշը իր հոգու վսեմութիւնն առանձնապէս արտայայտում էր Լազարեան ճեմարանում, ուր 90-ական թուականներից ստանձնել էր պարսկերէնի ամբիոնը (իսկ մինչ այդ նա դասախօսում էր համալսարանում յունաց և լատին լեզուներ)։

Լինել դասախօս բարձրագոյն կրթարանում մանաւանդ մեր օրերում առանձին դժուարութիւն չէ ներկայանում։ Բազմաթիւ են մեր շուրջ և այդ դասակարգի մարդիկ, որոնց նշանաւոր մասի համար պրօֆէսօրութիւնն ստեղծագործական ասպարէզ չէ, այլ՝ զուտ պրօֆէսիոնալ մանկավարժական, միայն թէ աւելի չափահաս աշակերտների վերաբերեալ։ Նրանք մեծ մասամբ յոգնած են, ձանձրացած. կարդում են մեծ կամ փոքր չափով գատարկ լսարանում պատշաճ լեկցիան. ժամը վերջանալուն պէս՝ սառնասրտութեամբ հեռանում բարձրագոյն կրթարանից, հետեւեալ անգամ եւս շարունակելու նոյն մօնոտօն, միապաղաղ գործը։

Եւ ահա այդ գորշ անգոյնութեան մէջ տաղանդաւոր ծեր ակադեմիկի փայլուն պատկերը բարձրանում էր վեր, շատ վեր, գերիշխում ամենքի վրա, կաշկանդում իր հմայքով թէ ունկնդրին, թէ պաշտօնակցին։

Հնա՞ր է ինձ մոռանալ այդ դիւթիչ վսեմ ծերին, երբ նա իր կենդանի ղուարթ լեզուով անծայր ու անվերջ էկսկուրսիաներ էր կատարում այս ու այն հին թէ նոր, մեռած թէ կենդանի լեզուի խորքերը։ Չէր կարելի երեւակայել խօսակցի կողմից մի հարց՝ կապված որեւէ լեզուի կանոնների հետ՝ որի պատասխանը տար միայն սահմանափակված այդ հարցի փոքրիկ շրջանակում։ Նա մինչև բերանը լի անօթ էր, որի ամեն մի փոքրիկ տատանումը առաջ է բերում հեղուկի արտահոսումն։ Եւ մենք յափշտակված լսում էինք այդ մեծ հանճարի մտքի անվերջ սաւառնումները դէպի հեռաւոր, մեզ համար անհասանելի հորիզոններ։

Նա ամեն ինչ գիտէր, նա ամեն ինչով էր հետաքրքրվում։ Անթիւ են նրա մատուցած ծառայութիւններն այս ու այն առանձին լեզուներին։ Նրա բարձր հեղինակաւոր աւտօրիտետի հովանին շատ ազգերի լեզուների վրա է սփռվել, որոնց թւում և հայերի։ Այս ու այն տեղ սփռված փոքրիկ ուսումնասիրութիւնները և մանաւանդ բանաւոր զրոյցները մեր լեզուի կազմութեան մասին առանձնապէս կարող են կազմել մի պատկառելի հատոր։

Չափազանցութիւն չը պիտի համարել այս ամենից յետոյ նրա աշակերտի՝ համալսարանի պատմալեզուաբանական բաժնի դեկան Գրուշկօյի արտասանած դամբանականը, ուր նա վստահութեամբ լուսատու աստղից էլ աւելի էր բարձրացնում իր մեծ ուսուցչին, համարելով նրան համաշխարհային լեզուագիտութեան ճաճանչափայլ արեգ։

Միայն Կորշին համաչափ հանճարը կարող է բովանդակօրէն բնորոշել ու լուսաբանել նրա չքեղ գործունէութիւնը, նուրբ հոգին ու քնքոյշ սիրտը, որ ալեկոծվում էր բռնութեան ու անարդարութեան հանդիպելիս։ Թեօդոր Եւգենեվիչը չը գիտէր ազգութիւններ. նա ամենուրեք փնտռում էր միայն մարդուն և իր ամբողջ էութեամբ պաշտպանում տանջանք արված և հալածված մարդկային իրաւունքները։ Յիշում եմ, թէ որպիսի ազնուութեամբ ու խորին զայրոյթով էր խօսում նա, երբ սկսվեց նշանաւոր պրօցէսը Դաշնակցութեան դէմ։

Եւ ահա այդ եզակի իսկական կատարելատիպ մարդը երէկ յանձնվեց հողին։

Կենդրօնում շատ մահվան յուղարկաւորութեանց ենք առիթ ունենում հանդիպել, որոնք անմիջապէս էլ տեղի են տալիս մեր յիշողութեան մէջ այլ տպաւորութիւններին։ Բայց այս մէկն անջինջ կը մնայ ամեն մէկի համար, ով հիմնովին ճանաչելով նրան՝ ներկայ էր թաղման ծէսին թէ եկեղեցում և թէ հեռաւոր Մենաստանի գերեզմանատանը ծակող դաժան ցուրտ ձեան բուքի մէջ։

Համալսարանական ընդարձակ աղօթատունն իր յաղթ կամարների տակ էր ժողովել Մոսկվայի գիտական աշխարհը։ Եւ այդ խոնարհված լուռ գիտնական գլուխների ծովի մէջ, ծաղիկների, պսակների գեղատեսիլ բլուրի վրա հանգչում էր այն վսեմ ծերը, որի հուշակը խոր պատկառանք է տարածել երկրագնդի բոլոր անկիւններում։

Ուշադրվեց երկզլեզուեան կրօնական ծէսը. պիտի դուրս տանեն դագաղը։ Ցուզվում են, արտասվում բազմաթիւ սրտեր, բայց ոչ ոչ ոք չէ լալիս։ Այսպիսի մարդիկ լացի չեն կարօտ. սրանք կարիք չեն զգում արտաքին յուզմանց արտայայտութեանց. սրանց ներկան թէ ապագան մեզ չի սարսափեցնում, սրանց մահվամբ առաջացած յոյզերը ողբից, արցունքից էլ աւելի ուժեղ են։

Եւ ահա մօտենում է անման մարդու

[illegible]

Մոսկվա Արսէն Թումանեան

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴԻ ՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Տեղիս Հայ Գեղարուեստական Ընկերութիւնը, որ մի քանի ամսից ի վեր ընդհատել էր իր գործունէութիւնը, վերջերս վերսկսեց այն Վարդանանց տօնի առթիւ կազմակերպած մի երեկոյթով։ [illegible] կարող են մնալ [illegible] թեան դեմոկրատիկ մասը մի կողմից և ուսանողութիւնը միւս կողմից։ Ասում եմ դեմոկրատիկ, որովհետեւ այստեղի բուրժուական տարրերը համախմբված են մի հիմնարկութեան շուրջը, որ «Հայկական ակումբ» է կոչվում և որի մուտքը փակ է ուսանողների առաջ, որի մէջ տիրող մթնոլորտը հազիւ թէ գրաւիչ լինի դեմոկրատ տարրերի համար։ Այդ՝ չը գիտեմ ինչու «հայկական» կոչվող ակումբի ղեկավարներն ու անդամները ուսանողներին մտաբերեցին միայն այն ժամանակ, երբ պէտք էր նրանց կռւի դաշտ ուղարկել իբրև կամաւորներ. այն ժամանակ այդ պարոնների օգնութիւնը հասաւ այն աստիճանին, որ մինչև անգամ ճանապարհածախս տուին կռւի գնացող ուսանողներին... եկեղեցու փողերից։ Հայ Գեղարուեստական Ընկերութիւնը այդպէս չէ։ Նա ամենայն սիրով ընդունում է, ուրախութեամբ հիւրընկալում ամեն մի հայի, որ այստեղ, հայրենի հողից հեռու, անշուշտ կարիք պիտի զգայ, մանաւանդ այս օրերում, հանդիպելու մի տեղ իր հայրենակիցներին և նրանց հետ որոշ բարոյական կապ պահպանելու։

Այսօր, չէ՞ որ, աւելի քան երբեւիցէ անհրաժեշտ ու բաղձալի պիտի լինի մի այդպիսի կապ մեր ցիր ու ցան հայրենակիցների մէջ։ Մենք դժբաղդաբար դեռ չենք սովորել գնահատել ու խրախուսել այսպիսի կուլտուրական հիմնարկութիւնները։ Ամենքը խօսում են անվերջ «հայրենիքի սիրոյ և ազգային հպարտութեան մասին», բայց ոչ ոք չի մտածում միացնել այդ հայրենիքի ցրված ոյժերն ու աշխատել նրանց հոգևոր կապը հաստատ ու ամուր դարձնել։ Մինչդեռ չէ՞ որ ի վերջոյ այդ կապն է հայրենիք ստեղծողն ու պահողը։

Ահա թէ ինչու պէտք է սրտանց ողջունել տեղիս Հայ Գեղարուեստական Ընկերութեան գործունէութիւնը, որ վերսկսվեց վերջին երեկոյթով։ Ընկերութեան երեկոյթները գրաւիչ են և նրանով, որ մի զարմանալի պարզութիւն է տիրում այնտեղ, որի շնորհիւ ստեղծվում է ընտանեկան մի մթնոլորտ միանգամայն հակառակ այն զապված ու ինքնագոհ-փքուն այն տրամադրութեան, որ իշխում է այն մեծ ու պաշտօնական չոր երեկոյթներում, ուր բարեհաճում են ճեմել տեղիս արիստօկրատ ձևացող հաստ գրպանները։

Գեղարուեստական Ընկերութեան երեկոյթներին հրաւիրվում են յաճախ անուանի երգիչներ, դերասաններ, գեղագէտներ, բայց միևնոյն ժամանակ ով որ շնորհք ունի՝ միշտ հնարաւորութիւն է ստանում իր այդ շնորհքը ցոյց տալու, և յաճախ այստեղ բեմ են ելնում ուսանող-ուսանողուհիներ՝ նուագելու, երգելու կամ ոգելու։ Սիրով մասնակցում են այդ երեկոյթներին և աջակցում Ընկերութեան և մեր հայազգի երգիչներ ու երգչուհիները՝ օր. Աբրահամեան, Ամիրջան, Վարդ. մասնակցում են և ռուս արտիստներ։ Այս վերջին երեկոյթը, որի կազմակերպութեան ամբողջ ծանրութիւնն իրանց վրա էին վերցրել Ընկերութեան անդամներ նկարիչ Օքրոյեան ու Ց. Սահաթչեանը, միանգամայն աջող կարելի էր համարել, եթէ միայն հայկականը մի քիչ աւելի լինէր և դահլիճը քիչ աւելի յարմար։ Սակայն այդ երկու թերութիւնն էլ կարելի է ներելի համարել, աչքի առաջ ունենալով նախ այն, որ շատ սակաւ են դըժբաղդաբար հայ արուեստագէտները և նոյնքան սակաւ՝ Ընկերութեան նիւթական միջոցները։ Այդպիսի ընկերութիւնները սովորաբար ապրում են ու աճում կողմնակի նիւթական օժանդակութեամբ, որ շատ բնական է (այդպէս է և ռուսների մէջ, որ մեզանից հազարապատիկ աւելի արուեստասէր հասարակութիւն ունեն), մինչդեռ այս Ընկերութիւնը պահպանում է իր գոյութիւնը առանց որևէ նիւթական օժանդակութեան՝ ծածկելով իր ծախսերը մուտքի չնչին վճարներով ու անդամավճարներով։

Այս երեկոյթին մասնակցում էին մի շարք արտիստներ ու արտիստուհիներ։ Առանձին աջողութիւն էր վայելում, ինչպէս միշտ, երգիչ Վարդը, և Ամիրջանը, որ երեկոյթի վերջում յայտնի երաժշտագէտ Կարաչինսկու նուագակցութեամբ երգեց «Արևն ելաւ» և «Մեր հայրենիքը», որոնք մեծ ոգևորութիւն առաջացրին հասարակութեան մէջ, և վերջը խմբով երգեցին յանկայս նոյն Ամիրջանի ղեկավարութեամբ։ Ցանկալի է, որ Ընկերութիւնը կանոնաւոր ու անընդհատ կերպով շարունակէր իր լաւ գործը համախմբելով իր շուրջը տեղիս ցան ու ցրիւ ուսանողութիւնն և կենդանի դեմօկրատիկ հայութիւնը։ Վ. Տ.

Պետրօգրադ

ԻՇԽ. Վ. Լ. ԳԵԼՕՎԱՆԻԻ ՄԱՀՎԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

— Երէկ, ժամը 11-ին, Քաշվէթի եկեղեցում հանդիսաւոր հոգեհանգստից յետոյ, մեծ բազմութեան ուղեկցութեամբ կայարան տարվեց հանգուցեալ պատգամաւորի մարմինը՝ Քութայիս ճանապարհելու համար։ Հոգեհանգստին ներկայ էին փոխարքայի օգնական հօֆմէյստէր Ն. Լ. Պետերսօն կնոջ հետ, Պետական Դումայի նախագահի օգնական Ս. Տ. Վարուն-Սեկրէտ և հասարակական ուրիշ շատ գործիչներ։

— Ռուսաստանի զանազան քաղաքներում գտնվող Պետ. Դումայի անդամներից շատերը ցաւակցական հեռագիրներ են ուղարկել Գելօվանիի մահվան առիթով։

— Հեռագիրներ են ստացվել համառուսական քաղաքների բոլոր ճիւղերից և ներկայացուցիչներից։

— Հանգուցեալ պատգամաւորը վախճանվեց 37 տարեկան հասակում։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Նոր զինւորական հիւանդանոց

Խանքենդ, 10 փետրվարի

Այս օրերս այստեղ եկաւ Գանձակի նահանգային բժշկի օգնական Մելիք-Մուրադեան և յայտնեց, որ կարգադրված է մօտ 1500 վիրաւոր զինւորների համար տեղ պատրաստել թէ տեղիս զինւորական հիւանդանոցում և թէ թափուր մնացած զօրանոցներում։ Այդ առիթով հարկաւոր պատրաստութիւններն արդէն տեսնվում են և հաւանօրէն մօտիկ ապագայում ամեն ինչ պատրաստ կը լինի։

Խանքենդը, որ բժշկական կողմից համարված է հիւանդների համար իբրև բուժիչ վայր, կլիմայական և առ հասարակ ուրիշ յարմարութիւնների վերաբերմամբ առաւելութիւններ շատ ունի վիրաւոր զինւորների համար։ Միւս կողմից էլ ուրախալի է վիրաւոր զինւորներին այստեղ բերելը նրա համար, որ նախ՝ տեղական և շրջակայ գիւղացիները իրանց տնտեսութիւնից գոյացած մթերքները կը վաճառեն և երկրորդ, որ ամենագլխաւորն է, մեր դժբաղդ ժողովուրդը բաղդ կունենայ այստեղ եկող բըժիշկներից ու ֆելդշէրներից հարկաւոր դէպքում օգտվել։ Եւ լաւ կը լինէր՝ եթէ այդ բժիշկների մէջ հայեր էլ լինէին, որոնք քաջածանօթ լինելով տեղական պայմաններին՝ թերևս աւելի օգտակար լինէին։

Եւ թւում է, թէ Խանքենդի կեանքը, որ զօրքը գնալուց յետոյ ահա երրորդ տարին է, ինչ անկերպարանք վիճակի մէջ է և միանգամայն անշարժութեան է մատնված, փոքր ի շատէ կը բարեփոխվի։

Անշուշտ տեղիս հասարակութիւնն էլ իր հերթին չի զլանայ՝ վիրաւոր զինւորներին խնամք տանելու և հարկաւոր աջակցութիւնը ցոյց տալու վերաբերմամբ՝ կատարելու իր բարոյական պարտականութիւնը։ Ա. Ա.

Յօգուտ փախստական հայերի

Գրիգօրիօպօլ (Խերս. նահ.), 9 փետր.

Տեղիս հայոց ծխատէր Ցար. ք. Տէր-Ենօքեանի ջանքերով մէկ ամսում հաւաքված է Գրիգօրիօպօլի և Տիրասպօլի հայերի շըրջանում 1150 ր. և ուղարկված է Էջմիածին՝ յօգուտ փախստական-գաղթականների։ Ուղղակի անհաւատալի է թւում, որ կարելի է եղել այստեղ այդքան գումար ժողովել։ Բացի դրամներից՝ հ. Տէր-Ենօքեան հաւաքել է բաւական թւով տաք զգեստներ, որ այս օրերս կուղարկի Քիշինեվ, որտեղից կուղարկեն Կովկաս։

Կազմված է 17 հոգուց բաղկացած մի կօմիտէ՝ ամսական և շաբաթական նուէրներ հաւաքելու համար։ Այս օրերս սպասվում է նահանգապետի հաստատութեան թուղթը, որ գործի անցնեն։

Բացի վերոյիշեալ 1150 րուբլուց՝ 800 ր. էլ գոյացաւ դեկտ. 31-ի երեկոյթից, որ այս օրերս նոյնպէս փոխադրված է Էջմիածին։ Ասատնդական

Խաբրիկներ Մոզդոկից

Մոզդոկ, 11 փետրվ.

Վերջապէս մեզնում ևս անցեալ օրը բերին 36 թեթև վիրաւորներ ռուս-թիւրքական ռազմաբեմից։ Վիրաւորներից մէկը միայն հայ է։ Հայկ. լազարէթում տեղաւորվեցին միայն 14 հոգի, մնացածները միւս լազարէթներում։

Երէկ նորընտիր քաղ. ձայնաւորները քաղաքագլուխ ընտրեցին Ա. Սեդօվին։

Քաղաքը բարեկարգութեան և ծաղկման մեծ կարիքներ ունի. ժողովուրդը անհամբեր սպասում է նորերի գործունէութեան, յոյս տածելով որ գոնէ մտածելու են այսուհետև վերացնել քաղաքներին անվայել կեղտոտութիւնները, ճահիճները, ցեխը, աւազանները և գարշահոտութիւնը հէնց գլխաւոր փողոցի․․

Հացավաճառները այժմ հացը անկանոն են մատակարարում և գները բարձրացրել են։ Ռ. Իսկէնդէրեան

Մելիտօպօլի հայերի նպաստը

Մելիտօպօլ, 12 փետրվարի

Մելիտօպօլի հայկ. կօմիտէի հանգանակած 1000 ր. ամսիս 5-ին ուղարկվեց Թիֆլիսի առաջնորդին յօգուտ կամաւորների և փախստականների։ Դրամական հանգանակութիւնը դեռ շարունակվում է, և անտարակոյս մի քանի հազար ր. յաջորդաբար կուղարկվի ներկայ և առաջիկայ ամիսներում։

Արդէն պատրաստ է և մի քանի օրից յետոյ կրկին կուղարկվեն Թիֆլիս 8 մեծ արկղ ժողոված տաք հագուստներ՝ փախստականներին բաժանելու համար։

Գովելի է տեղիս կօմիտէի անդամների ջանքը այս գործում. առաւել ևս շնորհակալութեան արժանի են երգ.-հաւատարմատար Ց. Գ. Մուրզայեանը և Գ. Ց. Զեմիրկեանը, որոնք եռանդուն աջակցութիւն ցոյց տուին այս գործը արդիւնաւէտ դարձնելու։ Ս. Մամիկոնեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

— Երկուշաբթի երեկոյեան Պետրօգրադ մեկնեց Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Մեծ Իշխան Գէորգի Միխայլովիչ։ Մեծ Իշխանին կայարանում ճանապարհ դրին Պիտիրիմ արքեպիսկոպոսը, փոխարքայի օգնականներ Ա. Ջ. Միշլայեվսկի և Ն. Լ. Պետերսօն, նահանգապետ Սարախովսկի և այլք։

— Այսօր, փետրվարի 26-ին, կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկօվի Կովկասի փոխարքայութեան 10-ամեակի լրանալու օրը, Պիտիրիմ արքեպիսկոպոսը զինւորական տաճարում կատարելու է պատարագ, որից յետոյ և գոհաբանական մաղթանք։

— Փոթիի քաղ. վարչութիւնը հեռագրով լիազօրել է Ալ. Խատիսեանին ողջունել փոխարքային, նրա փոխարքայութեան 10-ամեակի առիթով, որպէս Փոթիի քաղաքի միակ և առաջին պատւաւոր քաղաքացու։

— Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի Հայ Նպաստամատոյց Ընկերութեան նախաձեռնութեամբ գարնան սկզբին կայանալու է համերգ հայ փախստականների օգտին հայկական երաժշտութեան ընտիր կտորներից բաղկացած։ Համերգի առաջին բաժնում կատարվելու է առաջին անգամ հանգուցեալ Մակար Եկմալեանի «Увертюра»-ն։ Այդ համերգին դրվելու է նաև յայտնի երաժիշտ Ալեքսանդր Սպենդիարեանի պրեմիայի արժանացած «Три пальмы» սիմֆոնիան հեղինակի բարեհաճ թոյլտւութեամբ։ Դէպքից օգտւում ենք քաղում հերքելու համար «Մշակի» մէջ տպված այն սխալ լուրը, թէ իբր այդ համերգը տրվելու է հանգուցեալ Եկմալեանի յիշատակին։ Ցաւօք այդպիսի համերգ կազմակերպում է Թիֆլիսի Հայ Երաժշտական Ընկերութիւնը մօտ ապագայում Մակար Եկմալեանի մահվան 10-ամեայ տարելիցի առիթով։

— Անդրկովկասի երկաթուղիների վարչութիւնը առաջարկել է գծերի բոլոր կայարանների կառավարիչներին դադարեցնել, մինչև նոր կարգադրութիւն, ապրանքների ընդունելութիւնը և առաքումը տեղական հաղորդակցութիւնների բոլոր ուղղութիւնների վրա։

— Երէկ կայարանից արսենալ տեղափոխեցին թիւրք բանակից խլված բազմաթիւ թնդանօթներ։

— Մեզ հաղորդում են, որ Միքայէլեան հիւանդանոցի հոգեկան հիւանդների բաժնում վախճանվել է դերասան Պարօն-Սարգսեան, ուր գտնվում էր հանգուցեալը երկար տարիներից ի վեր։

— Իշխանուհի Ն. Գ. Գելօվանիի առողջական դրութիւնը, ինչպէս տեղեկանում ենք, բաւարար է։ Հիւանդութիւնը ընթանում է նորմալ կերպով։

— Ամսիս 24-ին տեղի ունեցաւ ֆոն-Կաուֆմանի ամուսինների թաղումը Կուկիայի լութերականների գերեզմանատանը։

— Կովկասի քաղաքների միութեան բիւրօն խնդրում է Կովկասի շրջանի քաղաքներին զօրքի համար զատկական ընծաների հաւաքոյթ կազմակերպել, առանձնապէս ուշադրութիւն դարձնել ալիւտակեղէն հաւաքելու վրա։

— Մոսկվայի անգլիական հիւպատոսը քաղ. կենտրօնական կօմիտէին ուղարկել է 2240 ր. 62 կ. փախստականների համար։

— Դերբենդից յօգուտ փախստականների Ալ. Խատիսեանի անունով ստացվել է 700 ր.։

— Ալեքսանդրօպօլի քաղաքագլուխ Կամսարականը յայտնել է Կովկասի քաղաքների միութեան, որ Ալեքսանդրօպօլում կառուցվող լազարէթները պատրաստ կը լինեն մարտի 1-ին, որից յետոյ և կը սկսի հիւանդների ընդունելութիւնը։

— Կովկասեան քաղաքների միութեան կօմիտէի վերջին նիստում որոշվել է աւելացնել բժիշկների ամսավարձը 100 րուբլով. միաժամանակ աւելացնելու է լազարէթների և միւս ծառայողների ռոճիկը։

— Նաւթլուղում հաւերի մէջ երևացել է համաճարակ հիւանդութիւն, որ կոչվում է հաւային խոլերա։ Այդ պատճառով շատ թռչնապահներ իրանց տնտեսութիւնները փոխադրել են քաղաքից։

— «Գթութեան և ողորմածութեան օրը», որ կազմակերպվել էր Հայկ. Կենտրօնական Կօմիտէը յունվարի 29-ին, տուել է 7115 ր. 80 կ.։ Ծախս եղել է 243 ր. 40 կ.։ Այդպիսով զուտ արդիւնք մնացել է 6872 ր. 40 կոպէկ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 12 փետրվարի

«Մշակի» № 24-ի լուրերի բաժնում կարդացի անցեալ տարվայ՝ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձական ընտրութեան պատուիրակների ժողովի վերաբերեալ «ոմն» պատուիրակի տուած տեղեկութիւնը, որից հեռևում է, որ ես էլ ապօրինութիւն եմ գործել ընտրութեան գործում, իմ մասի պատուիրակներին իր ժամանակին ժողովի չը հրաւիրելուս պատճառով, որի առիթով էլ, ինչպէս լրատուն է ասում, երկու անգամ տիրացուիս միջոցով դիմել եմ ծանուցագիր չը ստացած պատուիրակներին և խնդրել առանձին թերթի վրա ստորագրելով յայտնել, որ իբր թէ չը ստացած ծանուցագիրը՝ ստացել են. որով երևի կարողանամ ինձ պատասխանատւութիւնից ազատել։

Պատուիրակի տուած լուրը չի համապատասխանում իրականութեան, ուստի, ճշմարտութիւնը վերականգնելու համար՝ խնդրում եմ թոյլ տալ պարզաբանելու իրողութիւնը։

Ընտրութիւնից մի ամիս առաջ ծանուցագրեր եմ ուղարկել Բ. մասի բոլոր պատուիրակներին առանց բացառութեան, նոյն իսկ ամենահեռաւոր քաղաքներում գտնվողներին, նոյեմբ. 23-ի հոգաբարձական ընտրութեան ժողովի առիթով. պատուիրակները իր ժամանակին ստացել են ծանուցագրերը և ստորագրել շրջաբերական մատեանում. բայց որովհետև որոշ հանգամանքների պատճառով անհրաժեշտ էր այդ ստորագրութիւնները ի մի ամփոփեալ ներկայացնել ուր հարկն է, ուստի ցրիչիս միջոցով խնդրել էի ծանուցագրերը իր ժամանակին ստացած պատուիրակներին մի անգամ էլ ստորագրել առանձին թերթի վրա և հաստատել փաստը։

Ահա իրողութիւնը։

Գործակալ՝ Ղևոնդ ա.-ք. Մամիկոնեան

—

Պետրօգրադ, 6 փետր.

Հայ ուսանողական գրական խմբակի և մեր կողմից խնդրում ենք յայտնել բժշկ. Գասպարեանին, որի միջոցներով մենք ստանում ենք «Մշակի» համարները, մեր շնորհակալութիւնը։

Բիւրօյի նախագահ՝ Ա. Վարդանեան
Քարտուղար՝ Ցովսէփեան

Խմբագիր-հրատարակիչ՝
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
(Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է՝
№ 3 դէպի Բաթում 1 ժ. 45 ր. ցերեկ.
№ 4 » Բագու 7 ժ. 3 ր. երեկ.
№ 6 (արագ) » 12 ժ. 8 ր. ցերեկ.
№ 9 » Բաթում 8 ժ. 53 ր. երեկ.
» Ջուլֆա 10 ժ. 23 ր. երեկ.
» Բօրժօմ 3 ժ. 20 ր. ցերեկ.

ԺԱՄԱՆՈՒՄ Է ԹԻՖԼԻՍ՝
№ 3 Բագուից — 12 ժ. 54 ր. ցերեկ.
№ 4 Բաթումից — 5 ժ. 55 ր. երեկ.
№ 5 Բագուից (արագ) 7 ժ. 41 ր. երեկ.
№ 10 Բաթումից — 9 ժ. 51 ր. առաւ.
Ջուլֆայից — 6 ժ. 53 ր. առաւ.
Բօրժօմից — 7 ժ. 25 ր. առաւ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի
Հիմնված 1880 թ.
(Պուշկին, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
«606»-ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—$9^1/_2$—2 ժ. ներքին, ջղային և երեխայոց հիւանդութ. և ծախկահատ.։
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի, կոկոր դի քթի հիւանդութ.։
Ա. Գ. ԿԱՐԱԳԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. երեխ. հիւանդ. և սաբաթ. երեխայոց ներքին և հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ-Բ.ԺԻԺՎԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—6—7 ժ.
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
1. 0—32

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Եղբ. Աւսարգսեանների
տնկարանը առաջարկում է պտղատու ծառեր սպանական ամենալաւ տեսակի՝ չափաւոր գներով. միամեայ ծառերը 15—20 ր., երկամեայ ծառերը 25—30 ր. հարիւր հատը։ Հասցէն՝ հասարակ, ապահովագրված և դրամական ծրարների համար. Ст. Скра (Зак. ж. д.), Г. П. Авсаркисову. Կատալօգները ուղարկվում են ձրի։
(հ. կ.) 61. 10—8

Ծախվում են
1) «ՎԷՆԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԱՂՏՆԻ ՑԱՒԵՐԻ ԲԺՇԿԱՐԱՆ», նկարներով, բազմաթիւ խորհուրդներով և ռեցեպտներով։ Անհրաժեշտ գիրք և պարզ ու հասկանալի գրված ամեն մի չափահասի համար. բազմաթիւ նախազգուշութեան կանոններ տրիպէրով և այլ ցաւերով չը վարակվելու համար։ Գրքի մէջ կայ նաև սուր և խրօնիկական տրիպէրի և բժշկութեան մասին, ռեցեպտներով։ Գինը 50 կոպ.։
2) «ՓՈՐՁԱՌՔՆԵՐԻ ԱՌՋԵՒՆ ԲԺՇԿԱՐԱՆ», ամեն տեսակ պատահական փորձանքներ, հիւանդութիւններ, թունաւորութիւններ և նրանց շուտափոյթ օգնութ. Բազմաթիւ տնային դեղեր և խորհուրդներ։ Շատ պարզ ու հասկանալի լեզուով։ Ամեն մարդու անհրաժեշտ գիրք գրպանի համար, և ամեն մարդ կարող է մեծ օգնութիւն հասցնել թէ իրան և թէ ուրիշներին։ Գինը 30 կոպ.։
3) «ԾԻԾԱՂԻ ՏԿԶՈՐ» ամենալաւ և ծիծաղաշարժ անէկդօտների ու սրախօսութիւնների ժողովածու։ Ծիծաղաշարժ տկճորի պատկերը գրքի երեսին։ Գինը 20 կ.։
Այս երեք գիրքը միասին պահանջողներին

ՁՐԻ ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ ԵՄ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ
երեք հետեւեալ գրքերը. 1) «Ոնիկարմատի շալվարը» ծիծաղաշարժ վօդևիլ չափահասների համար (գինն է 20 կ.), 2) «Րաֆֆի» պատկերով (գ. 10 կ.), 3) «Միևնոյն դագաղում», պատմուածք հայ-թուրքական կռիւներից, գլխաւորների նկարներով, գինն է 7.։
Գրքերի գինը և ճանապարհի ծախս 20 կոպ. առաջուց ուղարկել անպայման պէրէվօդով։ (Մարկաներ չը դնել նամակներում, հակառակ դէպքում պատասխանատու չեմ ոչ մի կերպ)։ Հասցէս՝ Тифлисъ. Семеновская ул. № 9. Медицинскому фельдшеру А. Г. Есаянцу.
(հ.կ.) 327. 100—78

Սրանով յայտարարում ենք ի գիտութիւն Թաւրիզ գնացող ճանապարհորդների, որ արդէն
ՍԿՍՎԵԼ Է ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ
ՋՈՒԼՖԱՅԻՑ—ԹԱՒՐԻԶ
մեր կառքերի և դիլիժանսների։ Ճանապարհորդներին տրվում է ամենայն յարմարութիւն։ Կառքերը հասնում են Ջուլֆայից-Թաւրիզ 16 ժամվայ ընթացքում։
(կ.) 107. 2—1 Առևտրական Տուն Եղբարք Բուդաղեանց

ՏԵԽՆԻՔԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
ԻՆԺԵՆԵՐ
Տ.Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ
Բագու, Կրասնովօդսկայա փ. տ. Աւան-Իւզբաշեանցի։ Հեռախօս №№ 23-49, 23-50

Առաջարկում է ամբողջ Կովկասի և Պարսկաստանի համար իսկապէս ԴԻԶԵԼ շարժիչներ (մօտօրներ) յայտնի ԿՕԼՕՄԵՆՍԿԻ ընկ. մեքենայագործարանից։
Հօրիզօնական անգլիական շարժիչներ, (մօտօրներ) «ԿՐՕՍԼԷՅ» ընկերութեան մեքենայագործարանից «Դիւրացրած Դիզել» սիստեմի, որ գործ է ածվում նաւթի բոլոր տեսակներով. նաւթի ծախսն է մի ժամում ամեն մի ոյժին $^1/_2$ ֆունտ կամ 200 գրամ։
Գազային շարժիչներ, որոնք բանում են թէ բնական և թէ գեներատորային գազով։
Ջրհան և ջրմուղ մեքենաներ (նասօսներ)։
Ջրի շարժիչներ (տուրբինաներ)։
Սառոյց պատրաստող մեքենաներ «Ֆենիկս» ընկ. գործարանից։
Ամեն տեսակ էլեկտրական մեքենաներ և պիտոյքներ յայտնի «Դինամօ» ընկ. գործարանից։
Երկրագործական մեքենաներ՝ լօկօմօբիլներ, ցորեն մաքրող մեքենաներ, տրակտօրներ և այլն՝ յայտնի ամենայն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկեր. գործարանից։
Մեծ ճանապարհի վրա աշխատելու համար ԱՒՏՕՄՕԲԻԼՆԵՐ նոյն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկերութեան գործարանից։
Վերոյիշեալ տեխնիքական գրասենեակը իր վրա է վերցնում զանազան գործարաններ սարքել և գործի գցել իր միջոցներով՝ ինժեներներով և վարպետներով։
Դիմել՝ Баку, Техническая Контора Т. А. БУДАГЯНЦЪ.
Արտասահմանից՝ Bacou (Russie) Bureau Technique T. A. Boudaguian, Ingénieur
551. 0—76
(հ.կ.)

Типографія Канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.